

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Jeopolitik Gelişmeler

15 Aralık 2025 – Sayı 87

Refleks®
İŞ'E YARAYAN GAZETE

Bu hizmet size **2blackdot** ve **Refleks** gazetesi tarafından ücretsiz verilmektedir. **Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.**

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** **Yasal Uyarı:***** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunu z ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı **2blackdot** ve **Hakan Çalışkantürk** sorumlu tutulamaz.

2blackdot haftalık bülteni yönetici özeti:

Küresel Sistem: Yeni Dönem

2025 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi (NSS), küresel düzenin **klasik Batı merkezli hegemonik yapıdan** uzaklaştığını teyit etmektedir. ABD artık “küresel liderlik” iddiası yerine **güç dengesi, seçici angajman ve çıkar odaklı ittifaklar** yaklaşımını benimsemektedir. Bu durum, uluslararası sistemde **hukuken egemen ama fiilen sınırlı** devletlerin olduğu **post-Westphalian – pre-imperial** bir ara döneme işaret etmektedir.

Savunma ve Güvenlik: Yük Paylaşımı Dönemi

ABD, müttefiklerinden daha fazla **askerî ve mali sorumluluk** talep etmektedir. Bu yaklaşım Türkiye açısından iki sonucu beraberinde getirir:

- Türkiye’nin **yerli savunma sanayii kapasitesi** stratejik değer kazanmıştır
- Ancak **bölgesel güvenlik yükü** de artmaktadır

Türkiye, İHA/SİHA’lar, milli gemi ve uçak projeleriyle **operasyonel özerkliğini** güçlendirmiş; bu durum NATO içindeki konumunu hem güçlendiren hem de daha fazla sorumluluk yükleyen bir zemine taşımıştır.

Enerji Güvenliği: Jeoekonomik Avantaj

ABD’nin Orta Doğu’daki angajmanını azaltması ve enerji ihracatını artırma stratejisi, Türkiye’yi:

- **Enerji transit merkezi**
- **Bölgesel dengeleyici aktör** konumuna taşımaktadır.

Doğu Akdeniz, Karadeniz gazı, TANAP, BTC ve LNG çeşitlendirmesi Türkiye’nin **enerji bağımlılığını yönetilebilir seviyeye indirme** stratejisinin temel sütunlarıdır. Enerji artık sadece ekonomik değil, **jeopolitik bir kaldıraçtır**.

ABD–Çin Dengesi: Hassas Manivela

ABD–Çin rekabeti, askeri değil **ekonomik ve teknolojik** ekseninde yoğunlaşmaktadır. Türkiye bu dengede:

- NATO müttefiki
- Çin ile derin ticari bağlara sahip bir **denge ülkesi** konumundadır.

“Çin+1” tedarik zinciri stratejileri Türkiye için **sanayi ve yatırım fırsatları** sunarken; aşırı bloklaşma riski dikkatle yönetilmelidir.

Çok Taraflılık: Kurumlar Zayıflarken Orta Güçler Yükseliyor

ABD, klasik çok taraflı kurumlar yerine **minilateral (küçük, hızlı koalisyonlar)** modeline yönelmektedir. Bu ortamda:

- BM ve WTO gibi kurumların etkinliği azalmakta
- **Arabulucu ve orta güçlerin rolü** artmaktadır

Türkiye; tahıl koridoru, arabuluculuk girişimleri ve bölgesel diplomasi kapasitesiyle bu boşluğu doldurabilecek **nadir aktörlerden biridir**.

Ekonomik Bağımlılıklar: Stratejik Otonomi Testi

Türkiye aynı anda:

- AB’ye ticari,
- Rusya’ya enerji,
- Çin’e sanayi girdileri,
- ABD’ye finansal ve teknolojik bağımlılıklar taşımaktadır.

Yeni küresel düzende **ekonomik güvenlik = ulusal güveniktir**. Savunma, enerji, dijital altyapı ve finans alanlarında **yerli kapasite** geliştirme politikaları bu nedenle kritik önem taşımaktadır.

STRATEJİK SONUÇ

Bu raporun ortaya koyduğu temel gerçek şudur:

Dünya artık kurallarla değil, alan bazlı güç kullanımıyla yönetiliyor.

Türkiye için önümüzdeki dönem:

- Çok yönlü denge politikası
- Hukuka dayalı ama gerçekçi diplomasi
- Ekonomik ve askeri özyeterlilik üzerinden **stratejik otonomi** inşa etme dönemidir.

“POST-WESTPHALIAN VE PRE-İMPERIAL” DÜZEN 2025 ABD Güvenlik Stratejisi ve Türkiye’nin Stratejik Özerklik Savaşı

Giriş

2025 yılı Aralık ayında Beyaz Saray tarafından açıklanan **ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi (NSS) 2025**, Amerikan dış politikasında önemli öncelik değişimleri ortaya koydu. Donald Trump yönetiminin ikinci döneminde yayımlanan bu belge, önceki stratejilere kıyasla daha **pragmatik ve realist** bir ton benimsedi. İdeolojik söylemler yerine somut çıkarlar ön plana çıkarılmış; “hayatta kalma, egemenlik, askeri avantaj, nükleer caydırıcılık, ekonomik ve endüstriyel güç” gibi temel unsurlar vurgulanmıştır. Bu bağlamda, belge Amerikan muhafazakâr dış politikasının tipik vizyonunu yansıtarak sınır güvenliği ve enerji ihracatı gibi konulara da özel atıf yapmıştır.

NATIONAL SECURITY STRATEGY of the United States of America

Prepared by
Kayla Haas
Dec 2025

1. IDENTIFY WHAT WE WANT ENDS

First and foremost, preserve the United States as a sovereign, independent republic that secures the natural rights and well-being of its citizens.

- Protection of our people, economy, and way of life
- Total control of our borders and infrastructure
- The world’s strongest military, deterrent, and economy
- A culturally confident, prosperous, and united nation

From and in the world:

- A stable Western Hemisphere free of hostile influence
- A free and open Indo-Pacific with secure sea lanes and supply chains
- A strong, self-confident Europe that upholds Western security
- A Middle East not dominated by any adversary or threatened by energy chokepoints
- Global adoption of U.S. technology, standards, and strategic advantage

2. ASSESS WHAT WE HAVE MEANS

World-leading assets, resources, and advantages, including:

3. IDENTIFY HOW WE GET THERE STRATEGY

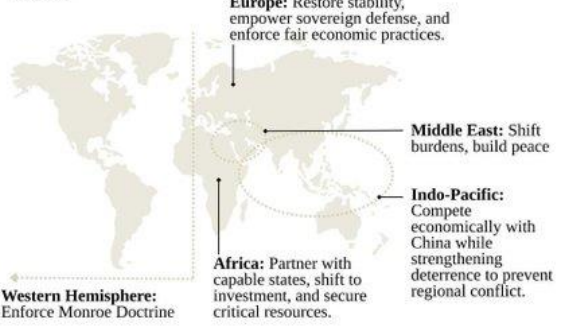
Principles:

- America First focus on core national interests
- Peace through strength as the basis of deterrence
- Respect for sovereignty and a bias against intervention
- Fairness and flexible realism in dealing with all nations
- Primacy of the nation-state over transnational bodies
- Maintain regional and global balance of power
- Promotion of competence and pro-worker economic policy

Priorities:

- End mass migration and secure the border
- Protect core rights and civil liberties
- Shift defense burdens to capable allies
- Use peace deals to realign regions
- Rebalance trade and secure supply chains
- Reindustrialize, strengthen defense production
- Ensure dominance in energy, financial and capital markets

Regions:

<https://x.com/GurselTokmakoglu/status/1997353752160788834>

Yeni NSS belgesinde **ABD’nin küresel rolüne dair önemli bir paradigma kayması** göze çarpmaktadır. ABD, “**küresel hakimiyet**” hedefinden vazgeçtiğini vurgulayarak bunun yerine **küresel ve bölgesel güç dengelerinin korunmasını** amaçladığını ilan etmektedir. Belgede, hiçbir ülkenin tek başına baskın bir hegemon güç haline gelmesine izin verilmeyeceği belirtilirken, ABD’nin de kendi başına dünya üzerinde tam hakimiyet peşinde koşmayacağı ifade edilmektedir. Bu yaklaşım, Soğuk Savaş sonrası dönemden miras kalan “demokrasi vs. otokrasi” ikileminden uzaklaşıp, **uluslararası ilişkilerin zamansız gerçeği olan büyük güçler arasındaki denge arayışına yönelmiştir**. Nitekim Trump yönetimi, “**zaman ve kaynak israfına yol açan ideolojik dayatmalardan kaçınıp önceliklere odaklanan**” bir strateji benimsemektedir. Bu strateji, **Batı Yarıkürenin önceliklendirilmesi**, Avrupa’nın kendi sorunlarını çözmesi ve savunmasına daha çok katkı yapması, Orta Doğu’nun artık birinci derecede öncelik olmaktan çıkarılması, **Hint-Pasifik’te serbest ve açık düzenin desteklenmesi**, adil ticaret ve Amerikan teknoloji liderliğinin pekiştirilmesi gibi somut bölgesel vizyonlar ortaya koymaktadır.

ABD’nin bu yeni güvenlik doktrini, **müttefikler ve rakiplere net mesajlar gönderen** bir niyet beyanı olarak da değerlendirilebilir. Strateji belgesi, dost ve düşmanlar için “fırsatlar ve kırmızı çizgiler” tanımlamakta; ABD’nin dış politika öncelikleri konusunda belirsizliğe mahal vermeyen bir çerçeve sunmaktadır. Belgenin açık üslubu, ulusal güvenlik bürokrasisine eylem rehberi sağlarken müttefik ülkelere de ABD’nin hangi konularda ne beklediğini ortaya

koyar niteliktedir. Elbette bu yaklaşım, **ittifak yönetimi** ve **caydırıcılık ile pragmatizm arasındaki denge** gibi hususlarda bazı tartışmaları beraberinde getirmiştir. Özellikle Avrupa kanadında stratejinin Avrupa'yı zayıf ve sorunlu göstermesi¹ tepki çekerken, Rusya belgenin Amerikan gücünü sınırlı tutan vizyonundan memnuniyet duymuştur. **Türkiye açısından bakıldığında, müttefiklerin kendi bölgelerinde daha fazla sorumluluk üstlenmesini teşvik etmesi Türk dış politikası için önemli fırsatlar sunmaktadır.** Bu analizde, 2025 ABD Güvenlik Stratejisi'nin ana unsurları **jeopolitik ve uluslararası hukuk** perspektiflerinden ele alınacak ve **Türk dış politikası ile güvenliğine etkileri**, savunma sanayii, enerji güvenliği, ABD-Çin dengesi, çok taraflı diplomasi ve ekonomik bağımlılıklar boyutlarıyla değerlendirilecektir.

Savunma Sanayii ve Güvenlik İş birliği

ABD'nin yeni stratejisinin en dikkat çekici yönlerinden biri, **müttefiklerden daha fazla savunma sorumluluğu üstlenmelerinin beklenmesidir.** NSS belgesi açıkça **"müttefiklerimizin kendi savunmalarına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'larının çok daha büyük bir oranını harcamalarını bekliyoruz"** diyerek on yıllardır süren dengesiz yük paylaşımının artık sürdürülemeyeceğini vurgulamaktadır. Washington hem Avrupa hem diğer müttefiklerin sınırlı sorumlu yük almayan konumdan çıkıp güvenlik harcamalarını artırmalarını şart görmektedir. Bu yaklaşım, NATO ittifakı içindeki geleneksel rol dağılımını değişime zorlamakta ve **bölgesel güçlere daha fazla sorumluluk alanı açmaktadır.** Nitekim Ankara, son yıllarda savunma alanında kendi kapasitesini artırarak bu beklentiye cevap verme yolunda önemli adımlar atmıştır. Türkiye'nin savunma sanayii, **1980'lerden itibaren dışa bağımlılığı azaltma hedefiyle** hızla gelişmiş ve özellikle 2016 sonrası dönemde ivme kazanmıştır. **2020-2025 arasında Türkiye'nin yıllık savunma ve havacılık ihracatı 2,3 milyar dolardan 8 milyar dolara yükselmiş**, toplam savunma projeleri hacmi 100 milyar doları aşmıştır. Halihazırda **100 bine yakın istihdam ve 20 milyar dolara yaklaşan yıllık ciro** ile savunma sektörü, Türkiye ekonomisinin en dinamik alanlarından biri haline gelmiştir.

<https://caliber.az/en/post/turkish-defence-industry-entrenches-in-golden-era-strengthening-global-military-partnerships>

¹ ABD'nin Avrupa'yı zayıf ve sorunlu göstermesinin başlıca gerekçeleri kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Güvenlik bağımlılığı (NATO çerçevesi)
Avrupa'nın savunma kapasitesinin yetersiz olduğu ve ABD'nin askeri şemsiyesine muhtaç kaldığı vurgulanarak, Washington'un NATO içindeki liderliği meşrulaştırılır.
2. Stratejik otonomi tartışmalarını sınırlama
Avrupa'nın "stratejik özerklik" iddialarının gerçekçi olmadığı algısı yaratılarak, AB'nin bağımsız askeri ve dış politika kapasitesi geliştirmesinin önü kesilmek istenir.
3. Transatlantik hiyerarşiyi koruma
Avrupa, küresel bir aktör değil "bölgesel ve iç sorunlarla meşgul" bir yapı olarak sunulur, ABD'nin küresel liderliği ve karar verici konumu tahkim edilir.
4. Ekonomik ve teknolojik rekabet
AB'nin regülasyon gücü (dijital piyasa, rekabet hukuku, yeşil dönüşüm) ABD şirketleri için tehdit oluşturur. Avrupa'nın "yavaş, bölünmüş ve verimsiz" gösterilmesi bu rekabeti zayıflatma işlevi görür.
5. Siyasal parçalanmışlık algısı
Popülizm, göç, enerji krizi ve Ukrayna savaşı gibi başlıklarda Avrupa içi görüş ayrılıkları öne çıkarılarak AB'nin ortak irade üretme kapasitesinin düşük olduğu anlatısı güçlendirilir.
6. Çin ve Rusya politikalarında yönlendirme
Avrupa'nın tek başına Çin ve Rusya'ya karşı koyamayacağı iddiası, ABD'nin sert güvenlik yaklaşımını Avrupa'ya kabul ettirme aracıdır.

Özetle:

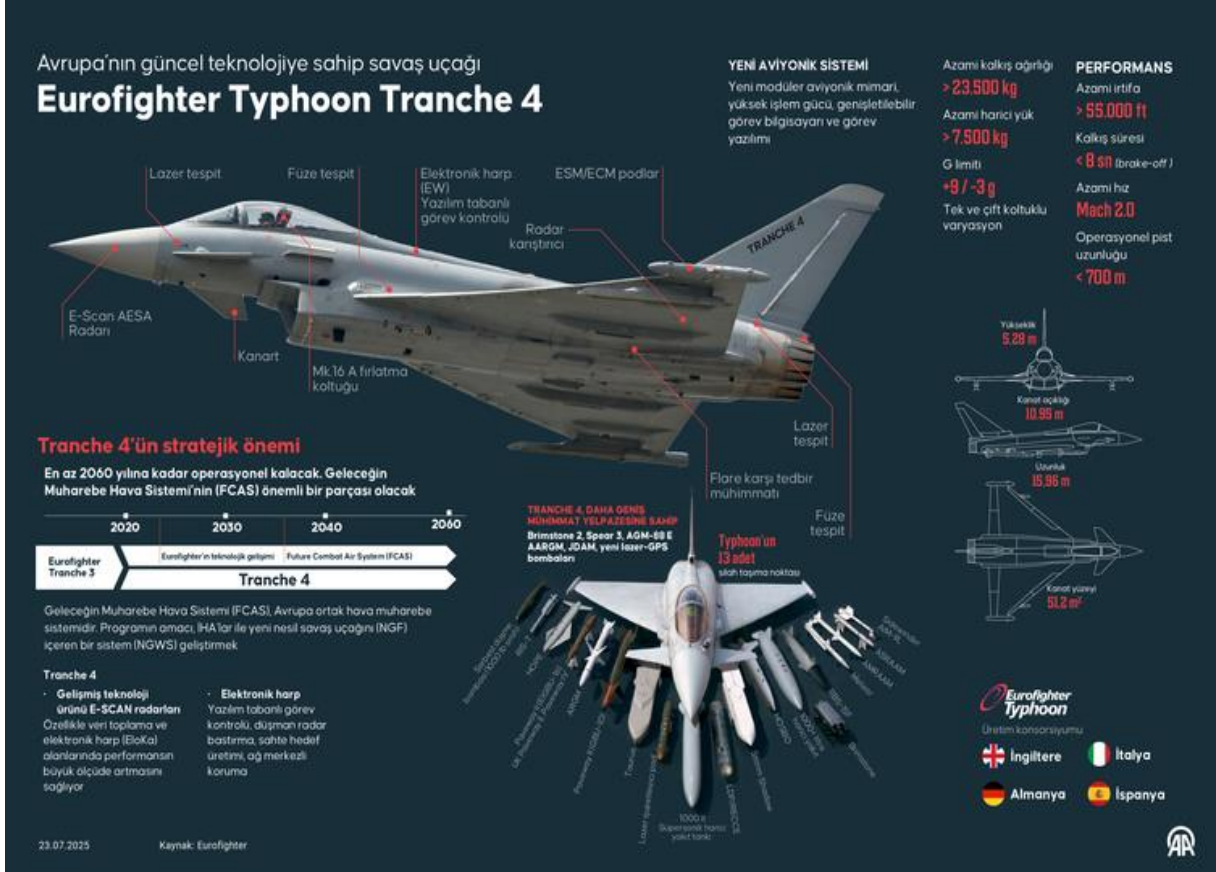
ABD, Avrupa'yı zayıf ve sorunlu göstererek liderlik rolünü korumayı, stratejik otonomi girişimlerini sınırlamayı ve küresel güç rekabetinde transatlantik bağımlılığı sürdürmeyi hedefler.

Bu gelişme, Türkiye'nin kendi güvenlik ihtiyaçlarını karşılamada ve müttefiklerine katkı sunmada daha özgüvenli bir konuma geldiğini göstermektedir. Gerçekten de Türk savunma sanayiinin İHA/SİHA teknolojileri, yeni nesil zırhlı araçlar, milli gemiler ve füze sistemleri gibi alanlarda kaydettiği başarılar uluslararası talep doğurmuştur. Örneğin, Bayraktar TB2 SİHA'larının Ukrayna'daki başarıları Türkiye'nin "küresel oyuncu" imajını güçlendirmiş; Altay tankı, MILGEM korvetleri, KAAN (TF-X) muharip uçağı ve TCG Anadolu gibi projeler Türkiye'yi Güney Kore, İsrail, İspanya gibi orta ölçekli savunma ihracatçılarıyla yarışır konuma taşımıştır. Türkiye bugün savunma ihracatında İsveç, Avustralya, Kanada gibi ülkeleri geride bırakmış; 2025 itibarıyla dünyadaki savunma ihracatının %1,6'sını tek başına gerçekleştirmiştir.

ABD'nin stratejisinde "müttefiklerin yük paylaşımını artırması" talebi, Türkiye'nin bu yükselen savunma kapasitesini Washington açısından kıymetli bir varlık haline getirmektedir. Ankara'daki değerlendirmelere göre NSS 2025 belgesinde yer alan bu vurgu, Türkiye'nin savunma sanayii kabiliyetlerini ABD nezdinde daha stratejik hale getiriyor. Türkiye, uzun yıllar boyunca savunma ihtiyaçlarında ABD ve Avrupa'ya bağımlılığın getirdiği kısıtlarla karşılaşmış; örneğin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında uygulanan silah ambargosu veya 2019 Barış Pınarı

Harekâtı sonrası bazı Avrupa ülkelerinin askeri ihracat sınırlamaları, Türkiye'yi yerli üretimi hızlandırmaya itmiştir. **CAATSA yaptırımları** da bu çerçevede önemlidir: 2020'de ABD Kongresi, Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi alımı nedeniyle **Savunma Sanayii Bakanlığı (SSB)** ve yetkililerine yaptırımlar uygulamıştır. Bu yaptırımlar sonucunda **ABD'den Türkiye'ye yeni savunma teknolojisi lisansları durdurulmuş**, Türk savunma projelerinin %35'inde bulunan Amerikan menşeli alt sistemlerin temini riske girmiştir. Ayrıca, Türk savunma şirketleriyle ortak çalışmak isteyen üçüncü ülke firmaları da **ikincil yaptırım korkusuyla** çekimser kalabilmektedir. Bu durum, Türkiye'nin F-35 programından çıkarılması ve bazı kritik askeri platformlar için parça tedarikinde yaşanan sorunlarla somutlaşmıştır. Ancak bir yandan da **yaptırımlar, Türkiye'yi alternatif tedarikçilere ve yerli ikamelere yönelmeye teşvik ederek** uzun vadede daha bağımsız bir savunma altyapısı kurmasına katkı yapmıştır. Nitekim Türkiye AB, Güney Kore, Çin ve yerli üretim seçeneklerine ağırlık vererek savunma projelerini sürdürmektedir. Bu adımlar NATO içindeki operasyonel esnekliğini koruma çabası olarak da görülebilir.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ile-ingiltere-arasindaki-eurofighter-typhoon-anlasmasi-avrupa-ve-orta-dogu-basininda-genis-yer-buldu/3728562>

ABD'nin yeni stratejisinin **Türkiye-ABD güvenlik iş birliği** açısından en kayda değer etkilerinden biri, Washington'un **Türkiye'nin kendi bölgesel güvenlik çıkarlarını** gözetken adımlarına daha fazla alan **tanyabileceği** yönündedir. Strateji belgesi, "müttefiklerin kendi bölgelerinde daha fazlasını yapmaları" gerektiğini tekrar tekrar vurgulamaktadır.

Uluslararası hukuk açısından bakıldığında Türkiye'nin güvenliği açısından kritik bir örnek vermek gerekirse; **Karadeniz'de Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin uygulanması** Türkiye'nin hem uluslararası hukuktan kaynaklanan bir yükümlülüğü hem de jeostratejik bir hamlesi olmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasının hemen ardından, Türkiye **1936 tarihli Montreux Sözleşmesi'nin savaş zamanı yetkilerine dayanarak Boğazları savaş gemilerine kapatmış** Rus donanmasının Karadeniz'deki hareket alanını daraltarak Ukrayna sahillerine yönelik olası geniş çaplı bir amfibi harekâtı engellemiş; aynı zamanda **bölgede güç dengesi Türkiye lehine gelişmiştir**. Görüldüğü üzere, **uluslararası hukukun sağladığı mekanizmalar akılcı kullanıldığında** (Montreux gibi), Türkiye kendi güvenliğini ve bölgesel istikrarı koruma hususunda önemli avantajlar elde edebilmektedir.

Montrö Sözleşmesi, şartların karşılanması durumunda askeri gemilerin Boğazlardan geçişine izin veriyor

Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne göre, Karadeniz'e kıyısı olmayan ülkelerin sözleşmeye uygun şartları taşıyan askeri gemileri, 15 gün önceden Türkiye'ye haber vererek boğazları geçebiliyor ve en fazla 21 gün Karadeniz'de kalabiliyor

MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

- Osmanlı, Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkması sonucu Sevr Antlaşmasıyla boğazların yönetimini İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın başı çektiği bir komisyona bıraktı
- Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla Çanakkale ve İstanbul boğazlarının kontrolü 1923'te Boğazlar Sözleşmesi'yle Milletler Cemiyeti'ne bağlı Türkiye başkanlığındaki Uluslararası Boğazlar Komisyonu'na devredildi
- Barış zamanında sınırlama olmaksızın askeri ve ticari gemi geçişine izin verilen bu dönemde, Türkiye'ye sadece savaşta kısıtlama uygulama hakları tanındı
- Komisyon, boğazların askerden arındırılmasını da öngörüyordu. Bu durum Türkiye'nin egemenlik haklarını kısıtlarken, savaş dönemlerinde savunma anlamında da bir zafiyet oluşturmuyordu
- 1930'larda yeniden başlayan silahlanma yarışı, komisyonun oluşturulduğu dönemin şartlarının ortadan kalktığını gösteriyordu
- 1936'da İngiliz Dışişleri Bakanlığı "Türkiye'nin Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesi ile ilgili isteği haklı kabul edilmektedir." açıklamasıyla Türkiye'nin boğazların statüsünü değiştirme hamlesine destek verdi
- İngiltere ve Balkan Antantı ülkelerinin desteğiyle İsviçre'nin Montrö kentinde imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi 1936'da yürürlüğe girdi

SÖZLEŞME'DEKİ MADDELERDEN BAZILARI

Karadeniz'e kıyıdaş olmayan devletlerin askeri gemileri ile bunlara yardımcı deniz araçları, sözleşme şartlarını yerine getirmek kaydıyla boğazlardan serbestçe geçme hakkına sahip

Türk Boğazlarından bir gün içinde geçecek tüm askeri gemilerin toplam tonajının 15 bin tonu aşmaması gerekiyor

Sözleşmede uçak gemilerine ilişkin bir madde bulunmazken bu gemiler, yapıları gereği uygulanan tonaj sınırını aştığı için boğazlardan geçemiyor

Yabancı ülke denizaltıları Boğazlara giremiyor. Kıyıdaş ülkeler ise sipariş edilmiş denizaltılarını teslim almak ya da denizaltılarının onarımı için Boğazları kullanabiliyor

Karadeniz'e kıyıdaş olmayan ülkelere ait savaş gemileri bu denizde 21 günden fazla kalamıyor

Tüm ülkeler Türk Boğazlarını geçmeden önce Türkiye'ye geçiş günü, rota, Karadeniz'de kalış süresi gibi bilgileri içeren ön bildirim yapmak zorunda

Ön bildirimin süresi Karadeniz ülkeleri için 8 gün, kıyısı olmayan ülkeler için bu süre en az 15 gün olarak uygun görülüyor

Karadeniz'e kıyıdaş olmayan devletler, 8 bin tonu geçmemek kaydıyla "insancıl bir amaçla", ön bildirim gerek olmaksızın Karadeniz'e savaş gemisi gönderebiliyor

Ticaret gemileri yükleri ne olursa olsun boğazlardan serbest şekilde geçebiliyor

Karadeniz'e kıyıdaş olmayan ülkelerin burada aynı anda bulundurabileceği gemilerin toplam tonajı 45 bin tonu, yine kıyıdaş olmayan tek bir ülkenin de 30 bin tonu aşmıyor

Türkiye savaşta ya da savaş tehdidi hissediyorsa savaş gemisi ve askeri yardım gemilerinin geçişini engelleme hakkına da sahip

Özetle, ABD'nin yeni güvenlik stratejisi **Türk savunma politikası** üzerinde iki yönlü etki yapmaktadır: Bir yandan **Ankara'nın askeri kapasitesine daha fazla değer atfedilmesi ve bölgesel inisiyatiflerine alan açılması**, Türkiye'nin güvenlik çıkarlarını takip etmesini kolaylaştırabilir. Diğer yandan ise **ABD'nin azalan angajmanı**, Türkiye'nin güvenlik yükünün artması anlamına gelmektedir. Türkiye, savunma sanayiindeki atılımlarıyla **özyeterliliğini artırarak** bu yükü taşıyabilecek duruma gelmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte NATO ittifakındaki yük paylaşımının yeniden dengelenmesi, Türkiye'nin **ittifak içi konumunu güçlendirebileceği gibi yeni sorumluluklar** da getirecektir.

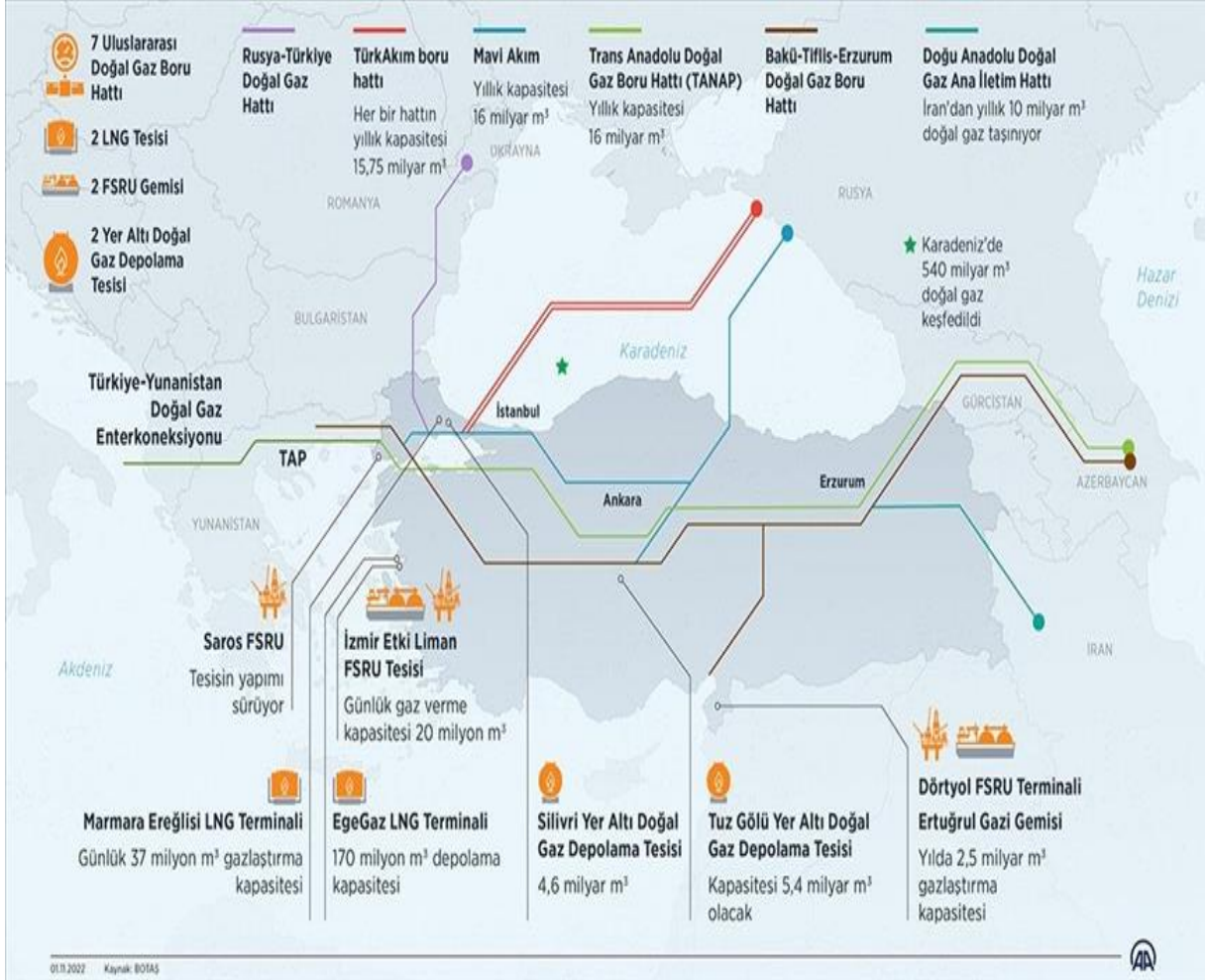
Enerji Güvenliği ve Jeopolitik Rekabet

Enerji güvenliği hem Türkiye'nin ulusal çıkarları hem de ABD'nin küresel stratejisi açısından kritik bir boyuttur. NSS 2025 belgesi, **ABD'nin enerji politikalarında önemli değişiklikler** öngörmektedir: Trump yönetimi, sefeli dönemde getirilen kısıtlayıcı enerji politikalarını geri çekerek **Amerikan enerji üretimini artırmayı ve küresel enerji pazarlarında hakimiyet kurmayı** hedeflemektedir. Bu stratejiye göre, ABD'nin geleneksel olarak Orta Doğu'ya odaklanmasının başat nedeni olan petrol ve gaz bağımlılığı azalacak; bölge daha ziyade yatırım ve teknoloji işbirliği sahasına dönüşecektir. Nitekim belgede, **Orta Doğu'nun artık "birincil öncelik" olmadığı** açıkça ifade edilerek Washington'un bölgedeki angajmanının enerji bağımlılığının azalmasıyla orantılı olarak düşeceği belirtilmiştir. Bu durum, **bölgesel aktörler için hem fırsatlar hem riskler** barındırmaktadır. **Türkiye açısından**, ABD'nin Orta Doğu'daki görece geri çekilmesi ve enerjiye yönelik yeni vizyonu, coğrafi konumu itibarıyla **önemli fırsat pencereleri** açabilir. Ankara'daki değerlendirmelere göre, NSS 2025'te Orta Doğu'nun geri planda kaldığının ilan edilmesi, **bölgedeki boşlukların Türkiye tarafından doldurulabileceği** anlamına gelmektedir.

Türkiye, son yıllarda Orta Doğu'da artan biçimde inisiyatif üstlenen bir aktör konumundadır: Suriye krizinin çözümünde arabuluculuk çabaları, Körfez ülkeleriyle normalleşme ve iş birliği adımları, Irak'ta istikrar ve terörle mücadelede destek, Filistin meselesindeki etkin diplomasi gibi hamleler Türkiye'nin bölgesel profilini yükseltmiştir. Washington'un bölgeye ilgisinin azalması, **Ankara'nın kendi gündemini daha rahat ileri taşımasına** olanak

tanyabilir. Strateji belgesinde ayrıca İran'ın zayıfladığı ve bölgedeki istikrarsızlık kaynağı olmaktan çıkmaya başladığı tespiti yapılmakta, bu bağlamda Türkiye doğal bir denge unsuru ve karşı ağırlık olarak görülmektedir.

Enerji geçiş yolları ve kaynak çeşitliliği bakımından Türkiye'nin stratejik önemi, ABD belgesinde dolaylı olarak vurgulanmıştır. Washington'un küresel enerji arzında liderlik hedefi, sadece kendi üretimini artırmakla sınırlı olmayıp **müttefiklerin ve ortakların kritik enerji koridorlarını kullanmasını gerektirmektedir**. Nitekim NSS 2025, ABD'nin enerji arzını genişletmesinin **Türkiye'yi Doğu Akdeniz, Irak ve Kafkaslar gibi kilit enerji koridorlarında daha merkezi bir konuma taşıyacağını** öngörmektedir. Bu değerlendirme, Türkiye'nin jeoekonomik rolünü teyit eder niteliktedir: Coğrafi konumu itibarıyla Türkiye, Orta Doğu ve Hazar kaynaklarının Avrupa'ya taşınmasında vazgeçilmez bir köprüdür. **Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı, Trans-Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP)** gibi projeler, ABD'nin de desteğiyle gerçekleşmiş ve **Rusya'ya alternatif enerji güzergâhları** oluşturmuştur. Günümüzde, **Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğal gaz rezervlerinin** Türkiye üzerinden Avrupa'ya sevki olasılığı, keza **Irak'ın kuzeyindeki petrol ve gazın** Türkiye'den dünya pazarlarına ulaşması seçenekleri gündemdedir.

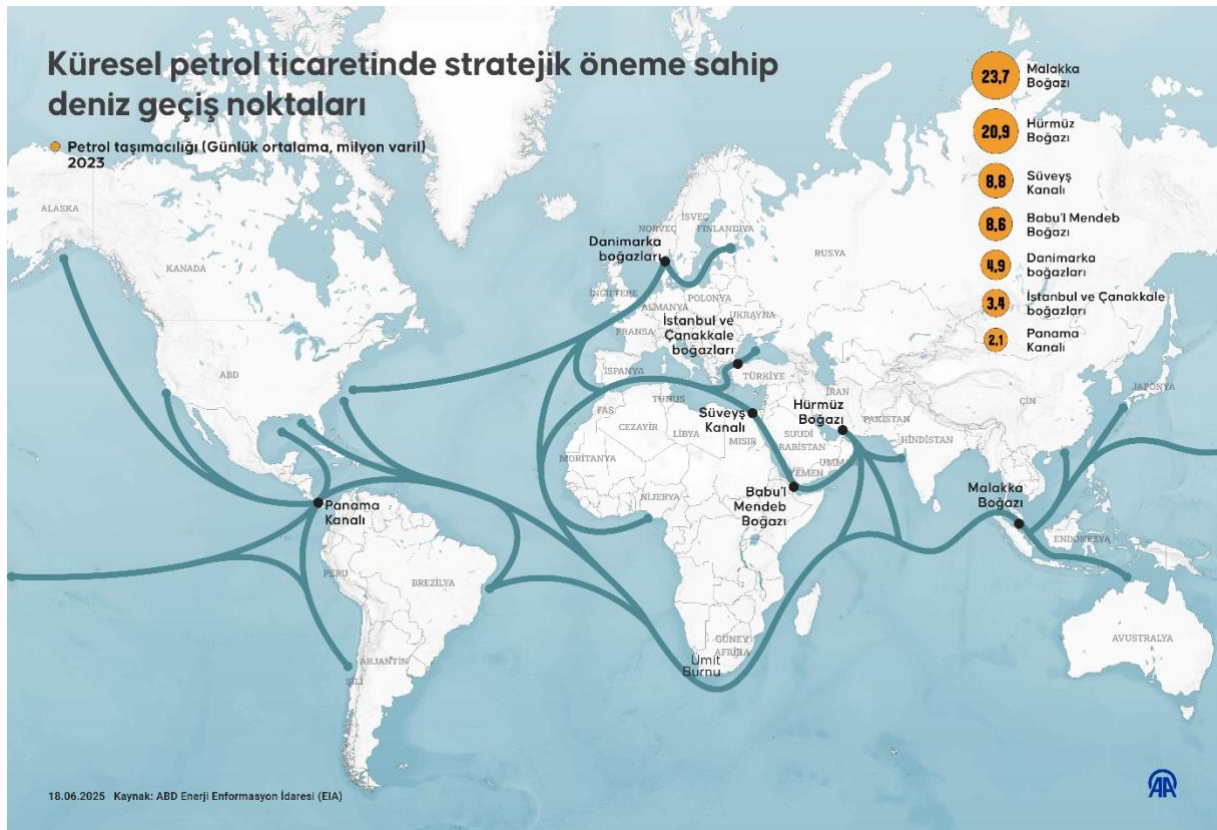
<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-enerjide-ticaret-merkezi-olmaya-hazirlaniyor/2726162>

Yine benzer şekilde, Irak Federal Hükümeti ile Bölgesel Kürt Yönetimi arasındaki enerji paylaşım anlaşmazlıklarının çözülmesi halinde **Kerkük-Ceyhan petrol hattının tam kapasite işletilmesi** ve ilave doğal gaz hatlarının inşası söz konusu olabilecektir. ABD'nin bölgedeki enerji önceliğinin **“enerji kaynaklarının düşman aktörlerin kontrolüne girmemesi ve kritik suyollarının açık tutulması”** şeklinde tarif edildiği düşünülürse, Türkiye'nin hem **Hürmüz Boğazı, Kızıldeniz gibi güzergâhların güvenliği** konusunda hem de kendi topraklarındaki hatların emniyeti konusunda rolü belirginleşmektedir².

² Türkiye'nin küresel enerji ve ticaret hatlarının güvenliği ile kendi topraklarından geçen stratejik güzergâhların emniyeti konusundaki rolü özetle şu çerçevede değerlendirilebilir:

1. Hürmüz Boğazı ve Kızıldeniz bağlamında rolü

- Dolaylı ama kritik güvenlik aktörü: Türkiye bu geçitlerde kıyıdaş olmasa da, enerji arz güvenliği ve deniz ticaretinin sürekliliği açısından istikrarsızlıktan doğrudan etkilenir.
- Askerî ve diplomatik katkı: NATO üyeliği, deniz görev gruplarına katılımı, Kızıldeniz-Aden Körfezi hattındaki deniz güvenliği operasyonları ve çok taraflı diplomasisiyle güvenliğe katkı sağlar.

<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/dunyanin-en-kritik-guzergahlarindan-hurmuz-bogazi-kapatilacak-mi-kapatilrsa-ne-olur-irandan-aciklama-var-1124821>

Özellikle **Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları sorunu** ve enerji arama faaliyetleri, Türkiye'nin güvenliği ve haklarıyla doğrudan ilgilidir. Türkiye **uluslararası hukuk ilkeleri çerçevesinde** Doğu Akdeniz'de hakkaniyete dayalı bir sınırlandırma talep etmekte, KKTC'nin haklarını savunmakta ve **1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne taraf olmamakla birlikte** uluslararası teamül hukukundan kaynaklanan çıkarlarını koruma konusunda kararl tutumunu sürdürmektedir. ABD ise Doğu Akdeniz'de istikrarın enerji arz güvenliği için şart olduğunu belirtmiş, gerilimin azaltılması yönünde telkinlerde bulunmuştur. Trump yönetiminin stratejisinde bu konu doğrudan zikredilmemiş olsa da **ABD'nin küresel enerji egemenliği arayışı Çin'i enerjiye erişim noktasında sınırlamayı da içerdüğinden** Doğu Akdeniz'de Çin etkisinin önlenmesi önem kazanabilir. Nitekim belge, **Çin'in küresel enerji kaynaklarına erişiminin kısıtlanmasını** bir hedef olarak koyarken, Türkiye'yi kritik enerji merkezlerinde olası bir **"stratejik ortak"** konumuna yerleştirmektedir.

Çin'in Ortadoğu ve Afrika'da enerji projelerine yatırım yaparak nüfuzunu arttırma çabaları düşünüldüğünde, ABD'nin buna karşı **Türkiye ve diğer bölge ortaklarını devreye sokma** planı olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, Çin'in İran ve Körfez'de uzun vadeli enerji anlaşmaları ve altyapı yatırımları yaptığı bilinmektedir. ABD ise bölgedeki müttefiklerine dayanarak Pekin'in kritik enerji damarlarına hâkim olmasını engellemek isteyecektir.

- Dengeleyici aktör: İran-ABD, İsrail-bölge ülkeleri gibi gerilimlerde taraf olmaktan ziyade, kriz tırmanmasını sınırlayan ve deniz ticaretinin kesintisizliğini savunan bir pozisyon benimser.

2. Türkiye topraklarındaki hatların emniyeti

- Enerji koridoru ülkesi: BTC, TANAP, TürkAkım gibi petrol ve doğal gaz hatlarıyla Türkiye, Doğu-Batı enerji akışının merkezinde yer alır.
- Fiziksel ve stratejik güvenlik: Bu hatların korunması, yalnızca altyapı güvenliği değil; terör, sabotaj, hibrit tehditler ve bölgesel istikrarsızlığa karşı ulusal güvenlik meselesidir.
- Arz güvenliği sağlayıcı rol: Türkiye, "geçiş ülkesi" olmanın ötesinde, kaynak çeşitliliği ve kesintisiz akış sağlayarak Avrupa ve bölge için güvenilir ortak konumundadır.

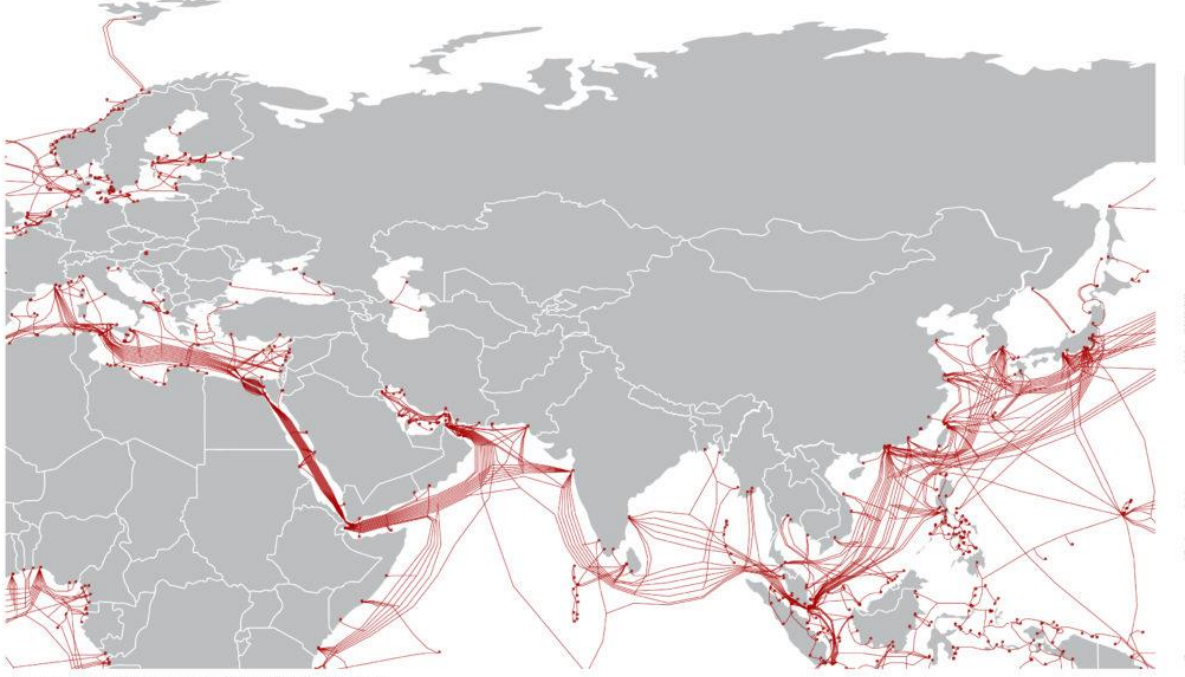
3. Stratejik sonuç

- Türkiye, deniz geçitleri ile kara boru hatları arasında jeopolitik köprü işlevi görür.
- Bu rol, Türkiye'yi yalnızca bir taşıyıcı ülke değil, aynı zamanda bölgesel istikrar ve küresel ticaret güvenliği aktörü haline getirir.
- Dolayısıyla Türkiye'nin güvenliği, Hürmüz'den Kızıldeniz'e, Kafkasya'dan Doğu Akdeniz'e uzanan hatların güvenliğiyle doğrudan bağlantılıdır.

Kısa özetle: Türkiye, küresel deniz ticaret yollarında dengeleyici ve destekleyici; kendi topraklarında ise vazgeçilmez bir enerji ve lojistik güvenlik omurgasıdır.

The Chinese-Mediterranean cable network

• Landing point — Existing and projected undersea cable

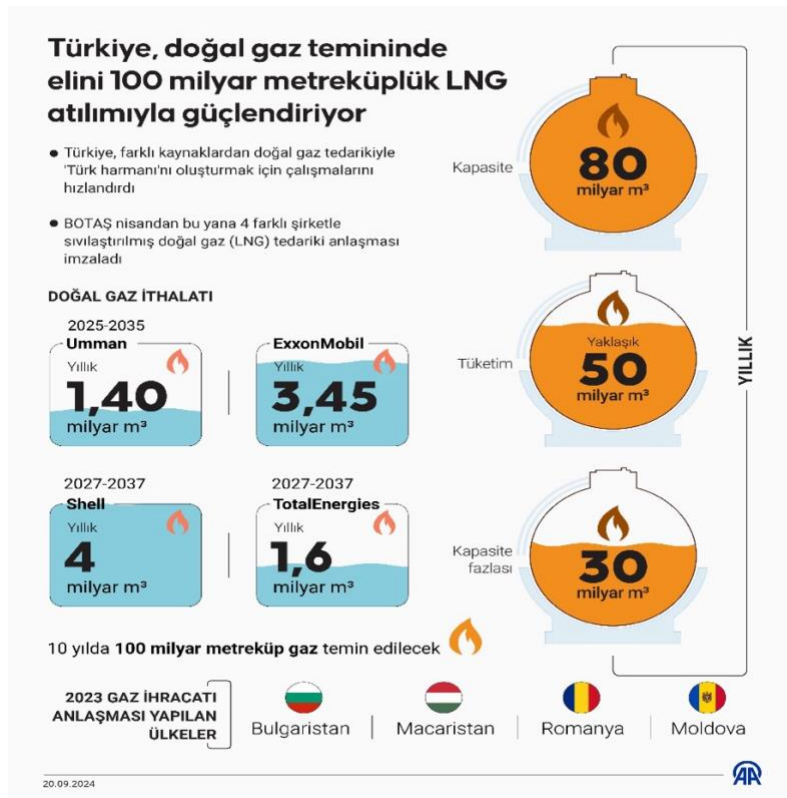

Source: TeleGeography (CC BY-NC-SA 3.0)
ECFR · ecf.eu

<https://ecfr.eu/publication/network-effects-europes-digital-sovereignty-in-the-mediterranean/>

Türkiye'nin kendi enerji güvenliği bakımından da bu küresel değişimler büyük önem taşır. Enerji bağımlılığı, **Türkiye'nin jeopolitik esnekliğini azaltan** bir etkidir. ABD'nin NSS 2025 belgesinde, enerji arz güvenliği kapsamında “**düşman bir aktörün Ortadoğu enerji kaynaklarını ele geçirmesine izin vermeme**” ve **küresel enerji piyasalarında dengeyi sağlama** hedefleri bulunmaktadır. Bu, aslında **Rusya ve İran gibi ülkelerin enerji kozuyla nüfuz kazanmasını önleme** stratejisidir. Türkiye'nin son dönemde **ABD ve diğer alternatif kaynaklarla enerji iş birliğini artırma** çabaları da bu stratejiyle uyum içindedir.

Örneğin, 2023'te Türkiye ilk defa ABD'den uzun vadeli LNG anlaşmaları imzalamış, Katar'la LNG ticaretini büyütmüş ve Cezayir'den ithalatı artırmıştır.

<https://www.aa.com.tr/tr/enerjiterminali/lng-lpg/turkiye-dogal-gaz-temininde-elini-100-milyar-metrekupluk-lng-atilimiyla-guclendiriyor/43520>

Ayrıca **Karadeniz’de Sakarya Gaz Sahası’nda keşfedilen doğal gazın 2023 itibarıyla üretime başlaması**, Türkiye’nin dışa bağımlılığını azaltacak önemli bir gelişmedir. Cumhuriyet tarihinin en büyük hidrokarbon keşfi olarak nitelenen bu sahadan birkaç yıl içinde ülke talebinin %10-15’ini karşılayacak gaz çıkarmak planlanmaktadır. Öte yandan, **nükleer enerji yatırımları** da Türkiye’nin enerji portföyünü çeşitlendirme stratejisinin parçasıdır. Mersin-Akkuyu’da Rusya iş birliğiyle inşa edilen nükleer santral 2024’te yakıt yüklemeye başlamış, üretimine geçme hazırlığındadır. Önümüzdeki yıllarda ikinci ve üçüncü nükleer santraller için Çin ve Güney Kore gibi ülkelerle görüşmeler sürmektedir. ABD açısından bakıldığında, Türkiye’nin nükleer enerji hamleleri de ilgiyle izlenen bir konudur; zira bu yatırımların **Rusya ve Çin gibi rakipler yerine Batılı konsorsiyumlar eliyle yapılması** istenebilir.

Uluslararası hukuk perspektifinden, enerji güvenliğiyle bağlantılı en önemli husus, **deniz yetki alanları ve paylaşım sorunlarının barışçıl ve hukuka uygun şekilde çözülmesidir**. Doğu Akdeniz’de Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi arasında kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge (MEB) sınırları konusunda ciddi anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Yunanistan ve GKRY, 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi’ne dayanarak maksimalist haritalar savunurken, Türkiye bu sözleşmeye taraf olmamakla birlikte **adaletsiz bulduğu paylaşım karşı çıkmakta ve hakkaniyet ilkesini vurgulamaktadır**. 2019’da Libya ile imzalanan deniz yetki alanı sınırlandırma mutabakatı, Türkiye’nin çıkarlarını koruma yolunda hukuki bir enstrüman olarak kullanılmış; ancak Yunanistan ve Mısır tarafından tanınmayarak gerilim konusu olmuştur.

ABD, Doğu Akdeniz’de müttefikleri arasındaki bu sorunda arabuluculuğa soyunmasa da Türkiye’nin 2025 stratejisinde, bu ihtilafları yönetirken hem **kendi hukuki tezlerini savunmaya devam etmesi hem de çatışmaya varmadan iş birliği modelleri araması** gerekecektir. Zira enerji, **sıfır toplamı bir güç oyunu** değil, kazan-kazan diplomasisi üretilebilecek bir alandır. Çok taraflı enerji projeleri, bölge ülkelerini iş birliğine teşvik ederek gerilimi düşürebilir ve uluslararası hukuk çerçevesinde karşılıklı çıkarları dengeleyecek anlaşmalara zemin hazırlayabilir.

Sonuç olarak, ABD’nin yeni NSS belgesinin enerji boyutu, **Türkiye’yi küresel enerji rekabetinin merkezinde bir transit ülke ve bölgesel güç** olarak konumlandırmaktadır. Washington’un enerji ihracatı hedefleri ve Çin’e karşı enerji kaynaklarını denetim altında tutma stratejisi, Türkiye’yi hem **bir ortak hem de üzerinde baskı kurulacak bir ülke** haline getirebilir. Nitekim Ankara, **Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI)** kapsamında enerji ve altyapı yatırımları çekmeye çalışırken, ABD bu konuda Türkiye’ye baskı yapabilir.

Türkiye’nin, enerji ve altyapı kalkınması; çok taraflı iş birliklerine açık olmayı sürdürürken, **Türkiye’nin enerji güvenliği**; kaynak çeşitlendirmesi, uluslararası hukuk zemininde haklarının korunması ve büyük güç rekabetinin iyi idare edilmesiyle sağlanabilir. Bu bağlamda, uluslararası hukukun deniz yetki alanları ve enerji transit rejimleri konusundaki kuralları, Türkiye’nin elini güçlendirebilecek çerçeveler sunmaktadır. Ankara, ABD’nin yeni stratejisindeki değişimleri dikkatle değerlendirerek, kendi enerji stratejisini hem milli çıkarlarına hem de değişen jeopolitik ortama uyumlu şekilde geliştirmelidir.

ABD-Çin Dengesi ve Türkiye’nin Konumu

2025 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, **küresel güç mücadelesinde Çin’i odak noktası olarak ele almakla birlikte**, önceki stratejilere kıyasla tonunu yumuşatmış ve daha **ekonomik rekabet eksenli** bir çerçeve çizmiştir. Trump yönetiminin belgesi, **Çin ve Rusya ile doğrudan büyük güç rekabeti vurgusunu azaltarak** meseleyi yönetilebilir bir ekonomik ve bölgesel denge meselesi olarak sunmaktadır.

Örneğin, Çin hakkında belge genel olarak **“Amerika’nın ekonomik ilişkisini yeniden dengeleme, adil ve karşılıklı ticaret”** gibi ifadelerle yer vermekte ve ideolojik bir düşman tanımı yapmamaktadır. Tayvan ve Hint-Pasifik konusunda askeri caydırıcılığın gerekliliği belirtilse de **kapsayıcı bir Soğuk Savaş retoriği** kullanılmamıştır. Bu durum bazı çevrelerce **Çin’e karşı fazla yumuşak** bulunurken, strateji belgesi esasen **ABD’nin uzun vadeli rekabeti ekonomik ve teknolojik alanda kazanması** gerektiğinin altını çizmektedir. Özünde, **ABD-Çin dengesi** belgenin omurgalarından biridir ve burada **Türkiye’nin durumu oldukça hassastır**.

Türkiye, bir NATO müttefiki olarak Batı ittifakının parçası olmakla birlikte, son yıllarda **Çin ile ekonomik ve diplomatik ilişkilerini geliştirmeye önem vermiştir**. Çin, Türkiye’nin en büyük ticaret ortaklarından biridir; 2020’lerde Çin’den Türkiye’ye yapılan ithalat hızla artmış ve 2023 itibarıyla 40 milyar doları aşmıştır. Türkiye’nin teknoloji, altyapı ve finansman ihtiyaçları açısından Çin alternatif bir kaynak olarak belirmiştir. Örneğin, **Kuşak ve Yol Girişimi (BRI)** kapsamında Türkiye, “Orta Koridor” güzergâhının merkezi olarak görülmüş; 2015’te imzalanan anlaşmayla bu girişime dahil olmuştur. Çinli şirketler, **Çanakkale 1915 Köprüsü** gibi projelerin finansmanına katılmış, lojistik ve telekomünikasyon alanlarında yatırımlar yapmıştır. Ayrıca Çin’in Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi çok taraflı finans kuruluşlarında Türkiye kurucu üyedir. Tüm bu gelişmeler, **Türkiye-Çin ilişkilerinin derinleştiğini** göstermektedir. Ancak, ABD’nin 2025 stratejisi **Çin’in yükselişini dengeleme hedefi doğrultusunda müttefiklerinden sadakat bekleyecektir**. Belgede Çin’in özellikle **kritik teknolojilere, enerjiye ve tedarik zincirlerine erişiminin sınırlandırılması** amaçlanmaktadır.

<https://www.donanimhaber.com/cin-den-turkiye-ye-ilk-yuk-treni-seferleri-basladi--193904>

Bu doğrultuda Washington, Türkiye'yi **Türkiye'yi Çin'e karşı Orta Koridor'da bir denge unsuru** şeklinde konumlandırırken, bunun doğal sonucu olarak **Ankara'nın Pekin ile aşırı yakınlaşmasına sıcak bakmayacağı**nın işaretini vermektedir. Bu tablo, Türkiye açısından **çift yönlü bir denge siyaseti** gerektirir. Bir yandan **ABD ile ittifakın gereği** olarak stratejik hassasiyetlere dikkat etmek, diğer yandan **Çin ile ekonomik iş birliğini milli çıkarlar doğrultusunda yürütmek** zorunluluğu vardır. **Jeopolitik açıdan**, ABD'nin Çin'i çevreleme stratejisi içerisinde Türkiye'ye biçtiği rol önemli fırsatlar içerir. Örneğin, tedarik zincirlerinin Çin'den bağımsızlaştırılması sürecinde Türkiye, **Avrupa'ya yakın coğrafi konumu ve sanayi altyapısıyla** alternatif üretim merkezi olarak öne çıkabilir. Nitekim pandemi sonrasında birçok Batılı şirket, riskleri dağıtmak için **"Çin+1"** stratejisi izleyerek Asya dışındaki üretim üslerine yönelmiştir; Türkiye bu kapsamda cazip bir destinasyondur³. ABD de ticari anlamda Türkiye ile ilişkileri geliştirmeye son dönemde vurgu yapmaktadır – iki ülke arasında **100 milyar dolarlık ticaret hacmi hedefi** dile getirilmiş ve 2023-2024 döneminde bu yönde bazı adımlar atılmıştır. **Teknoloji ve savunma alanında** ise, ABD'nin Çin'e karşı üstünlük sağlamak istediği yapay zekâ, 5G/6G, yarı iletkenler gibi kritik sektörlerde Türkiye ile iş birliği potansiyeli bulunmaktadır. Örneğin, Türkiye uzun vadede kendi 5G altyapısını geliştirirken, Huawei gibi Çinli şirketlerin yerine Nokia/Ericsson ya da yerli çözümlere yönelmesi teşvik edilebilir. Yarı iletken tedarik zincirinde de Türkiye'nin yatırım çekmesi olasılığı belirmektedir.

<https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/istanbul-huaweinin-teknoloji-ussu-oldu/1412612>

³ "Çin+1" stratejisi, şirketlerin veya devletlerin üretim ve tedarik zincirlerinde Çin'e olan aşırı bağımlılığı azaltmak için Çin'i tamamen terk etmeden en az bir alternatif ülkeyi daha sisteme dahil etmesi yaklaşımıdır. Kısaca: Çin merkezli üretim korunur, ancak riskleri azaltmak için ikinci bir üretim/tedarik ülkesi eklenir (ör. Vietnam, Hindistan, Meksika, Türkiye). Amaçları: Jeopolitik riskleri (ABD-Çin gerilimi, yaptırımlar) azaltmak. Pandemi, savaş, lojistik kesinti gibi şoklara karşı dayanıklılık sağlamak, maliyet, hız ve regülasyon esnekliği kazanmak. Sonuç: "Çin+1", küresel üretimin Çin'den kopması değil, Çin merkezli sistemin çeşitlendirilmesidir.

Uluslararası hukuk boyutuyla, ABD-Çin rekabeti genelde **dünya ticaret sistemi ve deniz güvenliği** üzerinden cereyan etmektedir. ABD, Çin'in **Güney Çin Denizi'ndeki iddialarına** ve Tayvan Boğazı'nda statükoyu zorlamasına karşı "uluslararası hukuka saygı" retoriğini kullanmaktadır. Türkiye ise bu uzak coğrafyadaki ihtilaflara taraf olmaktan kaçınmış, ilkesel düzeyde tek-Çin politikasını tanıırken gerilime karışmamıştır. Bununla birlikte, **küresel serbest ticaret düzeni ve WTO kuralları** bağlamında Türkiye, ABD-Çin çekişmesinin dolaylı etkilerini hissetmektedir. ABD'nin uyguladığı tek taraflı gümrük tarifeleri, teknoloji ihracat kontrolleri gibi adımlar ticaret ortamını gererken, Çin'in piyasa uygulamaları da haksız rekabet iddialarına yol açmaktadır. Türkiye, **çok taraflı ticaret sisteminin devamından** yana olduğunu her fırsatta dile getirir; zira ihracat odaklı bir ekonomi olarak korumacı eğilimlerden zarar görmektedir. NSS 2025'te ABD, **"adil ve dengeli ticaret"** ilkesini vurgulayarak Çin'i yıllardır süren ticaret açığından dolayı eleştirmekte ve bu duruma son vermek istediğini belirtmektedir. Bu politikanın bir yansıması, örneğin **Amerikan piyasasında Çin'e alternatif tedarikçiler** bulmak veya **Çin'in üçüncü ülkelerdeki pazar payını sınırlandırmak** şeklinde olabilir. Türkiye, rekabetçi bazı sektörlerde (tekstil, beyaz eşya, otomotiv yan sanayi, vs.) Çin mallarının yerini alabilecek kapasiteye sahiptir. Nitekim Avrupa pazarında Çin'e uygulanan kotalar veya anti-damping vergileri, Türk ürünlerine alan açabilmektedir.

Diğer yandan, ABD'nin Çin'le jeopolitik rekabeti Türkiye'ye bazı zorluklar da çıkarmaktadır. Bunların başında, **Rusya-Çin yakınlaşmasının Türkiye üzerindeki etkileri** gelir. ABD stratejisi, Rusya'yı Çin'den ayrı tutmaya çalışmasa da her iki güçle aynı anda mücadeleden kaçınan bir çizgi izliyor görünmektedir. Örneğin belge, Rusya konusunda **Avrupa'nın ön safta olması** ve savaşın hızlıca diplomatik yolla sonlandırılmasına öncelik verirken, Çin konusunda uzun vadeli ekonomik rekabete odaklanmıştır. Eğer ABD, Çin'e yoğunlaşmak için Rusya cephesini soğutma yoluna giderse, bu **Ukrayna savaşı ve Karadeniz dengesi** açısından yeni denklemler doğurabilir. Türkiye, Rusya ile Batı arasında denge siyaseti izleyerek önemli kazanımlar elde etmiştir (Montreux uygulaması, tahıl koridoru, esir takası gibi). Ancak Çin faktörü, Rusya-Türkiye ilişkisinde de belirsizlik yaratabilir. Örneğin, Rusya'nın Çin ile stratejik ortaklığı derinleştikçe, Türkiye'nin bu iki güç arasındaki ilişkilerde dikkatli manevra yapması gerekecektir.

ABD'nin 2025 stratejisi, **Asya-Pasifik'te müttefikleriyle güçlü duruş sergilemeyi** de içeriyor (Japonya, Güney Kore, Avustralya ile bağların kuvvetlendirilmesi gibi). Bu bölgesel dinamik, Türkiye'yi doğrudan etkilemese de **NATO'nun küresel rolü** tartışmalarına yol açabilir. 2024 Vilnius Zirvesi ile NATO, Çin'i ilk kez stratejik bir meydan okuma olarak tanımlamıştır. İlerleyen dönemde, NATO'nun Pasifik'te daha fazla angaje olması veya NATO müttefiklerinin Çin'e karşı ortak tutum benimsemesi gündeme gelebilir. Türkiye, bu konuda **ihtiyatlı ve dengeli** bir politika izlemeyi tercih edecektir. Zira Çin ile doğrudan bir husumet, ekonomik menfaatlerine zarar verebilir ve Çin'i Türkiye'nin aleyhine (örneğin Doğu Akdeniz meselesinde) konumlanmaya itebilir. Şu ana kadar Pekin, Ankara'nın hassas konularında (Uygur meselesi hariç) taraf olmamaya dikkat etmiş ve genelde Türkiye'yi uluslararası platformlarda denge unsuru olarak görmüştür. Türkiye de karşılığında Uygur Türkleri konusunda Çin'i fazla rahatsız etmemeye, meseleleri diplomatik diyalogla çözmeye özen göstermiştir.

Uluslararası hukuk açısından, ABD-Çin mücadelesinin seyri, **küresel norm ve kurumların geleceğini** de etkileyecektir. ABD belgesi, Trump yönetiminin bir devamı olarak **küresel kurumlara mesafeli ve eleştirel bir tutum** takınsa da **mevcut liberal düzenin belirli yönlerini koruma** gayesi güdüyor. Örneğin, belgenin ruhunda **"adil rekabet, serbest ama adil ticaret"** kavramlarıyla aslında serbest ticaret rejiminin yeni koşullara uyarlanarak devamı isteği seziliyor. Türkiye, BM, Dünya Ticaret Örgütü, IMF, NATO gibi kurumların etkinliğinin korunmasını kendi çıkarına görürken; bu kurumların adil temsil ve karar alma mekanizmaları bakımından reformunu da savunuyor. Sn. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sıkça dile getirdiği **"Dünya beşten büyüktür"** sözü, BM Güvenlik Konseyi'nin yapısına itirazdır ve daha kapsayıcı bir uluslararası düzen çağrısıdır. **ABD'nin "tek süper güç olarak dünyayı domine etmeme" vurgusu** bir anlamda bu görüşle yankı buluyor olsa da pratikte Washington kendi çıkarlarına ters düşen uluslararası hukuk kurallarına uymakta tereddüt ediyor.

Örneğin, Trump döneminde ABD'nin Dünya Ticaret Örgütü'nü işlevsiz kılan hamleleri (Temyiz Organı atamalarını engelleme gibi) veya iklim anlaşmalarından çekilmesi gibi kararlar, küresel yönetim ilkelerine zarar vermişti. 2025 stratejisi bu tavrı tamamen terk etmese de **daha gerçekçi hedeflerle** çalışmak istediğini gösteriyor. Türkiye, Çin-ABD dengesinde hem ikili hem çok taraflı zeminde **denge siyaseti** yürüterek kazançlı çıkmaya çalışmalıdır. Örneğin, **G20, Türk Devletleri Teşkilatı, İslam İş birliği Teşkilatı gibi platformlarda** Türkiye'nin üstlendiği yapıcı roller, onu büyük güç rekabetinin yıkıcı etkilerinden koruyacak diplomatik sermayeler sağlayabilir.

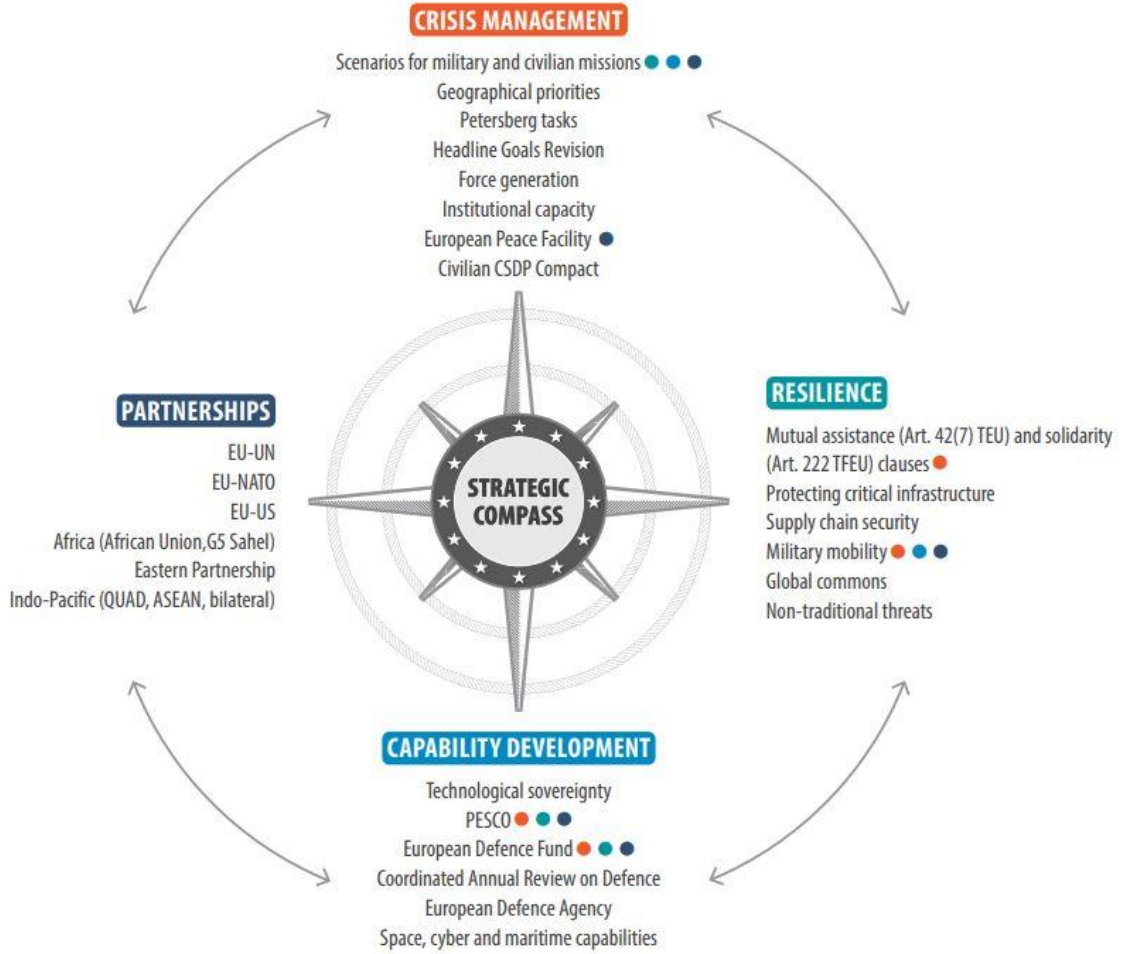
Sonuç olarak, **ABD-Çin küresel dengesi** yeni NSS belgesinin merkezinde yer alırken, **Türkiye bu dengede dikkatle hareket etmesi gereken bir aktördür.** ABD, Türkiye'yi kendi safında tutmak için onun stratejik önemini kabullenmek zorundadır; bu da Türkiye'ye belli konularda **pazarlık gücü** kazandırır. Nitekim raporlar, **ABD'nin Çin'in yükselişi karşısında Türkiye'yi Avrasya'da yükselen bir denge unsuru olarak konumlanması** Türkiye'nin elinin güçlendirecektir. Ancak bu güç, dikkatli kullanılmazsa **ABD ile yeni gerilim konularına** da yol açabilir (BRI

projeleri, Huawei meselesi gibi). Türkiye, **kendi çıkarlarına uygun şekilde** hem ABD hem Çin ile yapıcı ilişkileri sürdürebilirse, küresel dönüşüm sürecinden maksimum faydayı sağlayabilir.

Çok Taraflılık ve Uluslararası Düzen

Trump yönetiminin ulusal güvenlik stratejisi, **çok taraflılık ve küresel yönetim** konularında alışılmış Amerikan tutumundan farklılaşan bir yaklaşım sunmaktadır. Belgede, **ABD'nin çıkarlarına hizmet etmeyen çok taraflı angajmanlara mesafeli durulacağı**, hatta önceki dönemlerde **"küreselci"** olarak nitelenen politikaların ABD'yi zayıflattığı ima edilmektedir. Bu bağlamda, Trump doktrini **kendi tanımladığı ulusal çıkarlara öncelik veren, ittifakları da bu çıkarlara göre yeniden tanımlayan** bir çizgi izleyecek. Örneğin, belgenin Avrupa bölümünde ABD, **Avrupa'yı artık "güvenilir bir sütun" olarak görmediğini** ve kıtanın ekonomik gerileme, savunma yetersizliği ve ideolojik bölünmüşlük içinde olduğunu saptamaktadır.

Bunun sonucunda, ABD'nin Avrupa'ya bakışı **transatlantik dayanışmadan ziyade stratejik soğuma ve yük devri** şeklindedir. Nitekim Avrupa Birliği çevreleri bu belgeye tepki göstermiş;

<https://www.strategic-compass-european-union.com/>

AB'nin dış politika temsilcileri, ABD'nin ortaklıktan çok eleştiri getiren bu dilini "ilişkilerde değişen bir tutum" olarak nitelendirmiştir. **Avrupa'nın zayıf ve sorunlu görülmesi**, Türkiye açısından hem risk hem fırsat barındırır. Bir yandan, geleneksel olarak Türkiye'nin güvenlik mimarisinin iki ayağı ABD ve Avrupa idi; eğer ABD Avrupa'yı ikinci plana atarsa, NATO'nun iç bütünlüğü ve AB-NATO iş birliği zarar görebilir. Bu durumda, Türkiye'nin Avrupa ile ilişkisinde (halen inişli-çıkışlı seyreden) daha fazla belirsizlik yaşanabilir. Diğer yandan, **ABD'nin Avrupa'ya güveninin azalması**, Türkiye'nin **NATO içindeki önemini göreceli olarak artırabilir**. Ankara'daki değerlendirmeler de bu yöndedir: NSS 2025'e göre ABD artık Avrupa'yı sağlam bir sütun saymadığından, **askeri gücü ve kültürel derinliğiyle Türkiye'nin dengeleyici rolü güçlenmektedir**. Bu, **çok taraflı güvenlik mimarisi** içinde Türkiye'nin ağırlığının artması anlamına gelir.

Çok taraflılık denince en başta akla gelen kurumlardan biri **Birleşmiş Milletler**dir. Trump yönetimi BM'ye karşı mesafeli olsa da 2025 stratejisi doğrudan BM karşıtı bir söylem barındırmıyor. Sadece, **ABD'nin müttefikleriyle ikili veya küçük gruplar halinde hareket etmeye daha istekli** olduğunu ima ediyor. Bu yaklaşım, **kolektif güvenlik yerine koalisyon diplomasisine** yakın duruyor. Örneğin belgede Orta Doğu'da, **"ABD'nin bölgeyi olduğu gibi kabul ederek ortak çıkarlar temelinde iş birliği yapması"** gerektiği vurgulanıyor.

Share who say the U.S. considers their interests at or near record highs in many countries

% who say the U.S. takes into account the interest of countries like theirs in making international policy decisions **a great deal/fair amount**

	Bush					Obama					Trump	Biden		'21-'23 change
	'02	'03	'04	'05	'07	'09	'10	'11	'12	'13	'18	'21	'23	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Australia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	40	▲ 17
Sweden	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	8	16	31	▲ 15
UK	44	44	36	32	24	43	35	40	35	40	27	39	49	▲ 10
Germany	52	32	29	38	27	54	47	56	43	50	19	51	59	▲ 8
South Korea	23	21	-	-	16	35	32	-	-	36	24	31	39	▲ 8
Netherlands	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	12	35	40	▲ 5
Canada	24	28	-	19	14	32	-	-	-	31	18	34	37	▲ 3
Italy	36	36	-	-	36	-	-	-	27	41	25	33	36	▲ 3
Japan	35	-	-	-	35	36	31	51	36	38	28	48	50	▲ 2
France	21	14	14	18	11	34	29	32	31	35	18	31	30	▼ 1
Spain	-	22	-	19	17	19	20	19	17	18	10	21	19	▼ 2
Greece	-	-	-	-	-	-	-	-	19	20	29	53	33	▼ 20
														'18-'23 change
Poland	29	-	-	13	31	34	38	33	30	34	38	-	67	▲ 29
Brazil	-	-	-	-	-	-	56	51	55	58	36	-	56	▲ 20
Mexico	42	-	-	-	47	48	33	49	40	51	32	-	51	▲ 19
Indonesia	-	-	-	59	45	44	50	43	-	52	39	-	57	▲ 18
Argentina	16	-	-	-	21	18	16	-	-	19	19	-	31	▲ 12
Nigeria	-	-	-	-	-	-	66	-	-	62	60	-	70	▲ 10
Kenya	53	-	-	-	67	74	75	74	-	79	63	-	72	▲ 9
South Africa	51	-	-	-	-	-	-	-	-	73	50	-	53	▲ 3
Hungary	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	-	15	▼ 2
Israel	-	73	-	-	74	70	-	67	-	69	86	-	80	▼ 6
India	-	-	-	-	-	-	-	-	-	56*	-	-	72	-

*2013 survey in India conducted through the winter of 2013 and 2014.

Note: Statistically significant changes shown in bold. Prior to 2020, Australia surveys were conducted by phone (see topline for results) and Italy surveys were conducted both face to face and by phone. Prior to 2021, Greece surveys were conducted face to face.

Source: Spring 2023 Global Attitudes Survey. Q21.

"International Views of Biden and U.S. Largely Positive"

PEW RESEARCH CENTER

Bu grafik, **Pew Research Center** verilerine dayanarak farklı ülkelerde halkın, **ABD'nin dış politika kararlarında kendi ülkelerinin çıkarlarını "çok/fair ölçüde" dikkate aldığını düşünme oranlarının** zaman içindeki seyrini gösteriyor.

Genel eğilim: Başkanlara göre algı ciddi biçimde değişiyor. Obama dönemi (2009–2013) birçok ülkede **zirve algı** yaratmış. **Trump dönemi (2018)** hemen her bölgede **sert bir düşüş** anlamına geliyor. **Biden dönemi (2021–2023)** ise: Trump'a kıyasla **belirgin bir toparlanma**.

Ancak çoğu ülkede **Obama seviyelerine tam dönüş yok**. Bu, ABD dış politikasının **kişiselleşmiş liderlik algısına** ne kadar duyarlı olduğunu açıkça gösteriyor. **Avrupa: Güven geri geldi ama temkinli, Batı Avrupa ülkeleri (Almanya, Fransa, İngiltere, İsveç, Hollanda):** Trump döneminde dip. Biden ile güçlü toparlanma: Almanya: %19 → %59, Fransa: %18 → %30, İsveç: %8 → %31. Avrupa kamuoyu Biden'ı "kurumsal, öngörülebilir ve çok taraflı" olarak görüyor. Ancak artışlar, ABD'ye **koşulsuz güvenin geri döndüğünü değil**, "hasar kontrolünün" yapıldığını düşündürüyor.

Asya-Pasifik: Stratejik ama ihtiyatlı destek: Japonya & Güney Kore: Biden döneminde artış var, fakat sınırlı. **Hindistan:** Çok yüksek bir sıçrama (%56 → %72) Çin faktörü burada belirleyici. ABD'nin çıkarları ile bu ülkelerin güvenlik çıkarları **örtüşüyor**, ancak bu güven **araçsal (instrumental)** bir güven.

Küresel Güney: ABD'ye bakış daha pragmatik: Kenya, Nijerya, Brezilya, Meksika gibi ülkelerde Biden döneminde ciddi artışlar var. Örneğin: Kenya: %63 → %72, Nijerya: %60 → %70, Brezilya: %36 → %56.

Bu ülkeler ABD'yi daha çok: Kalkınma, Güvenlik, Diplomatik denge aracı olarak değerlendiriyor. Algı **normatif değil, faydacı**. **En kritik yapısal sonuç ABD'nin küresel meşruiyeti artık:** Değerler üzerinden değil, **Liderlik tarzı + öngörülebilirlik + çıkar uyumu** üzerinden ölçülüyor. **Trump dönemi**, ABD'nin: "Kendi çıkarını önceleyen hegemon" algısını kalıcı biçimde güçlendirmiş. **Biden dönemi**, bu algıyı: **Tam tersine çevirmiyor**. Ama **yumuşatıyor ve yönetilebilir hale getiriyor**. Grafik, ABD dış politikasının küresel meşruiyetinin artık yapısal değil, başkan bazlı algılandığını ve Biden'ın Trump döneminde oluşan güven erozyonunu büyük ölçüde onardığını, ancak Obama dönemindeki normatif güven seviyesine geri dönemediğini gösteriyor. ABD'nin müttefikleriyle ikili veya küçük gruplar halinde hareket etmeye daha istekli olmasının arkasında yatan gerçeklik aslında sıklıkla gizli.

ABD'nin NSS'de ikili ve minilateral ortaklıklara yönelmesi, küresel güvenin parçalandığını kabul eden ve bu parçalanmayı avantaja çevirmeye çalışan rasyonel bir uyum stratejisi. Çünkü ABD: Meşruiyeti "küresel onay"dan, **operasyonel kapasiteye** kaydırıyor. Yani: "Herkes beni sevsin" değil, "İhtiyacım olan yerde, doğru ortakla, hızlı hareket edeyim." Yaklaşımı öne çıkıyor. ABD artık "herkesi aynı anda ikna edebilen" bir hegemon değil. Ama bu düzeni artık evrensel kurumlarla değil, uyumlu, güvenilir ve hızlı hareket edebilen ortaklarla sürdürme yaklaşımı öne çıkıyor.

Bu yaklaşım; demokrasi veya insan hakları gibi evrensel normlar üzerinden büyük çok taraflı girişimler yerine, dar çıkar koalisyonlarıyla ilerlemeyi tercih edeceğini gösteriyor. **Uluslararası hukuk ilkeleri** bakımından bu yaklaşım eleştiriye açıktır. Zira insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi evrensel normlar, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası düzenin temel değerleridir ve ABD geleneksel olarak bunların savunucusu rolünü üstlenegelmiştir. Oysa NSS 2025, **"başkalarının iç işlerine karışmama, rejim ihracına kalkışmama"** prensibini öne çıkarmakta ve ortaklarla ilişkilerde değerlerden ziyade çıkarlara odaklanmayı yeğlemektedir.

Post-Westphalian Görünümlü Pre-İmperial Düzen

Bu, **Westphalian egemenlik ilkesinin**⁴ adeta yeniden yüceltilmesidir. Nitekim belgenin Orta Doğu kısmında **"ülkeleri oldukları gibi kabul etmek, dışarıdan baskıyla dönüşümlerini zorlamamak"** gerektiği net bir dille ifade edilmiştir. Uluslararası hukukta devletlerin egemen eşitliği ve iç işlerine karışılmaması temel prensiplerdendir; bu açıdan bakıldığında ABD'nin yeni yaklaşımı bu ilkelere saygı beyanı gibi sunulmaya çalışılmıştır. Çünkü; ABD'nin NSS'de sunduğu yaklaşım, Westphalian egemenliğin yeniden yüceltilmesi değil; onu söylem düzeyinde kutsayıp, pratikte esnetmeye devam eden seçici bir egemenlik anlayışıdır. **Post-Westphalian ama pre-imperial düzen olarak da tanımlanabilecek bu yaklaşım**, devlet egemenliğinin artık mutlak olmadığı; ancak henüz açık, hiyerarşik ve kalıcı bir imparatorluk düzeninin de kurulmadığı bir **ara evreyi** ifade eder. Bu düzende egemenlik **hukuken korunur**, fakat **fiilen parçalanır**; güç ise doğrudan ilhak veya sömürgecilik yoluyla değil, **fonksiyonel alanlar üzerinden** (güvenlik, finans, teknoloji, bilgi, hukuk) icra edilir.

Bu kapsamda, pre-imperial düzende **çok-kutuplu dünya düzeni** belli riskler içerir: Küresel norm ve kurallar zayıflarsa, orta güçlerin kendilerini savunabileceği hukuk mekanizmaları da zarar görebilir.

Çünkü klasik Westphalia'nın üç sütunu fiilen aşınmıştır. **Mutlak iç yetki** siber uzay, finansal sistem, enerji arz zincirleri ve enformasyon alanı ile zayıflayarak devlet sınırlarını **yetki sınırı olmaktan çıkarmıştır**. Dolaylı olarak **Müdahalesizlik normu delik deşik olmuş** yaptırımlar, R2P söylemi, seçici tanıma, vekâlet aktörleriyle devlet dış

⁴ Westphalian egemenlik, devletlerin kendi toprakları üzerinde mutlak yetkiye sahip olduğu, iç işlerine dış müdahalenin meşru kabul edilmediği ve tüm devletlerin hukuken eşit sayıldığı uluslararası düzen anlayışıdır.

silahlı aktörlerin varlığıyla müdahale artık salt askerî değil **dolaylı ve katmanlı hale gelmiştir. Eşitlik formel, asimetri fiili hale dönüşerek** hukuken eşit devletler ancak dolar sistemi, SWIFT, teknoloji standartları ve güvenlik şemsiyeleriyle **egemenlik asimetrik olarak yaşanmaya ve algılanmaya başlamıştır. Sistemin neden “pre-imperial”?** olarak tanımlandığı da bu düzlemde rahatlıkla anlaşılabilir. Çünkü; NSS’nin de gönderme yaptığı **anlaşılan bu düzen klasik imparatorluk özelliklerini taşıyor.**

Klasik İmparatorluk	Bugünkü Düzen
Açık hiyerarşi	Gizli / örtük hiyerarşi
Doğrudan yönetim	Dolaylı yönlendirme
Toprak ilhakı	Alan (domain) kontrolü
Sürekli egemenlik	Konjonktürel baskınlık
Merkez-çevre	Ağlar ve düğümler

Egemenlik artık alan-bazlı egemenlik (domain sovereignty) üzerine kurgulanmaya çalışılmakta ve toprak değil fonksiyonel alanların işletilmesi üzerine kurgulanmaktadır. Finans’ta ABD’nin, teknolojiye ABD/Çin’in, enerjide bölgesel yöneticilerin enformasyonda ise çok aktörlü yapının varlığı; seçici normatif ve egemenlik bazlı müttefik için kutsal, rakip için koşullu bir yaklaşım hukukun evrenselliğini aşındırmıştır.

Bir devletin ya da aktörün açık askerî müdahale, işgal veya zor kullanımı olmaksızın, hedef aktörün davranışlarını, tercihlerini ve hareket alanını fiilen şekillendirmesi olarak tanımlanabilecek görünmez güç (invisible / latent power) kullanımı, düşük görünürlüklü ve hukuk-siyaset-teknoloji katmanlarında maliyeti düşük bir biçimde; Covert ops, hukuki baskı ve standart belirleme araçlarıyla görünmez, inkâr edilebilir hale dönüştürülebilmektedir.

Minilateral hegemonyada büyük bloklar yerine: küçük, uyumlu, geçici koalisyonlar bu, imparatorluğun esnek prototipidir. Küresel onayın olmadığı ancak bölgesel rızanın var olduğu bu yapıda ekonomik ve finansal mimari yaptırımlar; ikincil yaptırımlar, SWIFT dışlama ve dolarizasyon baskısı ile şekillenirken devlet ekonomik karar kapasitesi dışsal hale gelmektedir. Seçici uluslararası hukuk yorumu, yargı yetkisi genişletmeleri çip ihracat kısıtları, yazılım lisansları dijital altyapı bağımlılıkları egemenlik tanımını ve hukuku sınır koyan değil davranış yönlendiren bir araca dönüştürmektedir.

Enformasyon ve algı alanında medya ile çerçeveleme; dezenformasyon/karşı-dezenformasyon yanında sosyal medya algoritmaları karar vericinin değil, toplumun algısının şekillendirilmesine yönelmektedir. Bu noktada vekâlet aktörleri (proxy power); silahlı gruplar, özel askerî şirketler ve yerel müttefik milislerle şekillendirilerek resmî sorumluluğun olmadığı ama stratejik etki vardır.

Kurumsal ve ağ temelli baskı kurarken finans kuruluşları, derecelendirme ajansları yanında STK / think tank ekosistemi sayesinde güç merkezî değil dağınık ağlar üzerinden işlemektedir. Bu kapsamda “post-Westphalian ama pre-imperial” düzende görünmez güç, egemenliği resmen tanımakta ancak fiilen sınırlamaktadır. Yani, Westphalia’yı öldürmeden aşındıran, imparatorluğu ilan etmeden inşa eden yeni bir güvenlik mimarisi ve stratejisiyle karşı karşıyayız.

Somut örneklerle netleştirelim; Venezuela rejim değişikliği yok (resmen) ama: finansal kuşatma, tanıma siyaseti, ekonomik boğma var. Devlet var, egemenlik fonksiyonel olarak sakatlanmış durumda. Ukrayna’da egemen devlet var ama güvenlik mimarisi dış kaynaklı ve savaş kapasitesi vekâleten destekleniyor yani egemenlik askerî alanda dışsallaşmış. NSS’de aslında öngörülen bu örnekler üzerinden okunabileceği gibi Orta Doğu’da olduğu gibi “Oldukları gibi kabul” derken kırmızı çizgilerle enerji ve güvenlik denetiminde müdahale yok gibi gözükse de yönlendirmenin çok olduğu bir yapı geliştiriliyor.

Neden NSS ABD (ve büyük güçler) bunu tercih ediyor? Daha ucuz, daha inkâr edilebilir, daha az kamuoyu maliyeti, daha az uluslararası tepki ve daha sürdürülebilir bir alan yaratılıyor. Pahalı, kırılğan ve meşruiyetsiz bir yapı yerine görünmez güç kullanarak; esnek, modüler ve uyarlanabilir bir model yaratmaya çalışan ABD aslında uluslararası hukuk açısından kritik sonuçları ve hukukun ruhunu aşındırılmasın da çok da öncelememektedir. Bu yüzden egemenliğin “kâğıt üzerinde” kalması ve bağımsızlığın “işlevsel olarak” zayıflamasıyla çok da ilgilenmemektedir.

“Uluslararası Hukukun Gri Alanları” Görünmez Güç Kullanımı ve Post-Westphalian Pre-İmperial Düzen

Uluslararası hukukun gri alanları, bir davranışın açıkça hukuka aykırı sayılmadığı, fakat hukukun amaç ve ruhunu aşındırdığı; normların bilinçli belirsizlikler üzerinden esnetildiği alanlardır. Bu alanlarda açık bir yasak yoktur, ama

korunan değerler (egemenlik, eşitlik, barış) fiilen zedelenir. Hukuk engel değildir ancak meşruiyet kalkanı olarak kullanılır.

NSS'ye dayanak teşkil eden ve hedeflediğini önermesini sunduğumuz “Pre-İmperial Düzen” hukukun Westphalian mimarisinin adeta eskimesi uluslararası hukukun toprak temelli, devlet merkezli, askerî ihlâl odaklı olması ancak günümüz güç kullanımının finansal, dijital, olarak yürütülen alan-bazlı olmasına dayanmaktadır.

Uluslararası Hukukun yeni güç biçimlerini yakalamakta gecikmesi, büyük güçlerin belirsizliği bilinçli olarak koruması sonucu gri alanlar bir “hukuki boşluk” değil, stratejik bağlamda korunan alanlar olarak şekillenmiştir. NSS bundan beslenecektir.

Gri alanların ana kategorileri (haritalandırma) yapıldığında yaptırımlar ve ekonomik zorlayıcılık bağlamında BM kararının olmadığı ama ikincil yaptırımlar, finansal dışlama ve piyasaya erişim engelini bulunduğu, hukuki açıdan ise “Silahlı saldırı” değil ancak “Müdahale” olduğu tartışmalı alanların oluştuğu görülmekte ekonomik egemenlik kaybı olarak adlandırılabilir fiili uygulamaların meşrulaştığı bir düzlem gelişmektedir. Hukuken gri, politik olarak sert bir düzlem.

Vekâlet aktörleri ve dolaylı güç bağlamında ise silah, eğitim, istihbarat desteği yanında doğrudan asker olmaması isnat eşiği çok yüksek bir “ben yapmadım” söylemine neden olmaktadır sorumluluk griye alana düşerken etki nettir. Siber ve enformasyon operasyonları kapsamında seçimlere müdahale iddiası yanında algı operasyonları ve dijital altyapı manipülasyonu; “Silahlı saldırı” tanımı yokluğu ve “Kuvvet kullanımı” eşiğinin aşılmamasıyla egemenlik ihlâlini gölgeleyecek ancak hukuki karşılığı olmayan hukukun güç projeksiyon aracı olduğu bir yapıyı ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir.

Türkiye, uluslararası platformlarda bir yandan mevcut düzenin adaletsizliklerini dile getirirken, diğer yandan kurallara dayalı düzenden tamamen kopmuş bir dünya istememektedir. Zira büyük aktörlerin serbestçe adeta cirit attığı bir anarşi ortamı, Türkiye gibi ülkeler için uzun vadede istikrarsızlık getirir. Bu nedenle, Ankara'nın çok taraflılık vizyonu, BM, NATO, AGİT, WTO gibi kuruluşların daha kapsayıcı ve adil hale getirilerek güçlendirilmesinden yanadır. **Türk dış politikası**, geleneksel olarak **çok taraflı platformlarda aktif olmayı ve denge arayışını** benimsemiştir. Türkiye, **NATO'nun bir parçası olarak kolektif savunmaya, BM'de barışı koruma misyonlarına, AGİT'te diplomatik girişimlere** güçlü katkılar vermiştir. Aynı zamanda **İslam İş Birliği Teşkilatı, D-8, Türk Devletleri Teşkilatı** gibi bölgesel/uluslararası örgütlerde de kurucu roller üstlenmiştir. Son yıllarda özellikle **arabuluculuk ve insani diplomasi** boyutlarında çok taraflı inisiyatiflere öncülük etmiştir – 2013'te BM'de *Mediation for Peace* girişimi, 2016 Dünya İnsani Zirvesi'nin ev sahipliği gibi. 2022'de **Rusya-Ukrayna savaşında İstanbul görüşmeleri ve Tahıl Koridoru Anlaşması** da Türkiye'nin çok taraflı diplomasi konusundaki etkisini göstermiştir. ABD'nin yeni stratejisinin getirdiği ortamda, Türkiye bu **arabuluculuk kimliğini daha da pekiştirebilir**. Zira Washington küresel polis rolünden geri adım atarken, **bölgesel ihtilafların çözümünde yerel aktörlerin inisiyatif almasını** teşvik etmektedir. Bu, Suriye, Libya, Karabağ, İsrail-Filistin gibi Türkiye'yi yakından ilgilendiren sorunlarda daha öne çıkabileceği anlamına gelir. Bu avantajını **çok taraflı inisiyatifler** geliştirmek için kullanabilir. Türkiye uluslararası hukukun **“yaptırımların meşruiyeti için BM zemini şarttır”** ilkesi bağlamında denge gözetmektedir.

Trump yönetiminin stratejisi, **Amerikan müesses nizamının çok taraflı angajman geleneğine bir meydan okuma** olarak da değerlendirilebilir. Belge, Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin yaptığı stratejileri eleştirerek daha gerçekçi bir rota çizdiğini iddia ediyor. Bu bağlamda, **küreselcilğe tepki** olarak da okunabilecek bu yaklaşım, uluslararası iş birliği ruhuna darbe vurabilir. Türkiye, böyle bir ortamda **kendi çok taraflı girişimlerini diri tutarak ve koalisyonlar oluşturarak** hareket etmelidir. Örneğin, **MİKTA (Meksika, Endonezya, G.Kore, Türkiye, Avustralya) platformu** orta güçlerin esnek iş birliği mekanizması olarak canlandırılabilir. Yine **Türk Devletleri Teşkilatı** ekonomik ve kültürel bütünleşmenin yanı sıra güvenlik boyutunu da geliştirebilir. Bu tür çok taraflı platformlar, küresel yönetişimin tıkanıp konularda çözümler üretebilir.

Son tahlilde, **çok taraflılık ve uluslararası düzen** konusunda Türkiye'nin pozisyonu, ABD'nin NSS 2025'te çizdiği resimden hem benzerlikler hem farklılıklar taşır. Benzerlik olarak, **her iki taraf da mevcut dengenin değiştiğini, yüklerin paylaştırılması gerektiğini** kabul etmektedir. Türkiye de uzun zamandır NATO'da daha adil yük paylaşımı, BM'de reform, ticarete haksızlıklara son verilmesi gibi konuları dile getiriyor. Farklılık olarak ise, **Türkiye küresel kurumların tamamen göz ardı edilmesine sıcak bakmıyor**; aksine onları dönüştürerek yaşatmak istiyor. ABD ise bu belgeyle, en azından Trump yönetiminin vizyonunda, kurumlar yerine güç dengesi siyasetini koymayı tercih ediyor. Türkiye, **uluslararası hukuka ve kurumlara dayalı düzenin koruyucusu rolünü** bölgelerinde üstlenebilir. Nitekim Birleşmiş Milletler sistemi içinde arabuluculuk, insani yardım, barışı koruma konularındaki aktif kimliğiyle bunu yapıyor. Bu kimlik, önümüzdeki dönemde daha da değer kazanabilir; çünkü büyük güçlerin geri çekildiği boşluklarda **ara aktörlere ihtiyaç olacaktır**. Türkiye, **çok taraflı diplomasinin etkili bir aktörü** olarak kendini konumlandırabilirse, çok yönlü çıkarlar sağlayabilir.

Ekonomik Bağımlılıklar ve Stratejik Otonomi

Ekonomik bağımlılıklar, bir ülkenin dış politik manevra alanını belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Türkiye'nin ekonomi-politik profili incelendiğinde, **çok yönlü bağımlılık ilişkileri** dikkat çeker. **Avrupa Birliği**, Türkiye'nin en büyük ticaret ortağıdır; ihracatının yaklaşık %50'si AB ülkelerine, ithalatının da üçte biri AB'den gelmektedir. Ayrıca Türkiye'deki doğrudan yabancı yatırımların büyük kısmı Avrupalı şirketler kaynaklıdır. Bu, Türkiye ekonomisini Avrupa konjonktürüne duyarlı hale getirir. **ABD** ile ticaret hacmi ise daha sınırlı (2023'te ~32 milyar \$) olsa da, Türkiye'nin savunma sanayii, finans ve teknoloji alanlarında ABD'ye bağımlılığı gelenekselidir. **Rusya** ise özellikle enerji ve turizmde Türkiye için kritik bir ülkedir: Doğal gazın ~%40'ını, petrolde önemli payı, nükleer santral yatırımı, yıllık 5-7 milyon turist gibi kalemlerle Rusya, Türkiye ekonomisinin sacayaklarından biridir. **Çin** de benzer şekilde sanayi ürünleri ithalatında bir numaralı kaynak olup, Türkiye'nin dış ticaret açığının büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu tablo, Türkiye'yi aynı anda hem Batı'ya hem Doğu'ya entegre bir ekonomi yapmaktadır. Avantajı, Türkiye'yi **küresel tedarik zincirlerinin vazgeçilmez bir halkası** haline getirmesidir; dezavantajı ise **dış şoklara ve siyasi gerilimlere açık hale getirmesidir**.

ABD NSS 2025, ekonomik cephede **"Amerikan işçisini ve sanayisini koruma, ticarete adil karşılıklılık, teknoloji üstünlüğü"** gibi hedefler sıralamaktadır. Bu, pratikte **korumacı tedbirler ve ekonomik rekabetin kısışması** demektir. Trump yönetimi ilk döneminde Çin'e ve kısmen AB'ye ek tarifeler uygulamış, NAFTA'yı yeniden müzakere etmiş, uluslararası ticaret anlaşmalarına şüpheyle yaklaşmıştı. Yeni strateji de benzer şekilde **küreselleşmenin revizyonu** yönündedir. Türkiye, bu durumu dikkatle takip etmelidir; zira **korumacılık eğilimleri Türkiye'nin ihracat pazarlarına erişimini etkileyebilir**.

Örneğin, ABD'nin Çin'e uyguladığı gümrük vergileri dolaylı olarak Türk ürünlerini rekabetçi kıldıysa da aynı yaklaşımın Avrupa tarafından da benimsenmesi riskine karşı tetikte olunmalıdır. AB, 2023'te **Karbon Sınır Mekanizması** getirerek ithal ürünlere karbon vergisi planlamış, bu da Türk sanayisini etkileyecek bir gelişmedir. Keza tedarik zincirlerinde güvenlik ve insan hakları kriterleri (ör. zorla çalıştırma yasağı) gündeme gelmekte, bunlar Türkiye'yi de bağlamaktadır. Türkiye, **ekonomik bağımlılıklarını stratejik otonomiye çevirebilmek için** bir süredir politikalar geliştirmektedir. Savunma sanayiinde yerleşme bunun bir örneğidir. Enerjide de benzer bir çaba, **yerli ve yenilenebilir kaynak yatırımlarıyla** sürüyor. Örneğin, yenilenebilir enerjide kurulu güç payı %50'ye yaklaşmış, güneş ve rüzgâr enerjisinde ciddi kapasite artışı sağlanmıştır. Bu sayede Türkiye, dış enerji faturasını kısmen dengelemeyi hedefliyor. Gıda ve tarım alanında da kendine yeterli gündemi var; 2022 Ukrayna savaşı bu konuda dersler içeriyordu (ayçiçek yağı, buğday ithalatında yaşanan sıkıntılar üzerine üretimi artırma adımları atıldı).

ABD'nin müttefiklerinden beklentisi, ekonomik ilişkilerde de **ABD aleyhine büyük ticaret fazlası veren ülkelerin bu durumu düzeltmesi** gerektiği düşünülmektedir. Türkiye, ABD ile ticarete fazla veren değil açık veren taraftır; dolayısıyla doğrudan hedef değil. Ancak ABD'nin küresel ekonomi politikalarından dolaylı etkilenir. Örneğin, **ABD'nin yüksek faiz politikası** (2022-2023 döneminde Fed'in faiz artırımları), gelişmekte olan piyasalar üzerinde baskı yaratarak Türk Lirası'nın değer kaybına katkı yapmıştır. Yine **ABD yaptırımları** (İran, Rusya gibi ülkelere) Türkiye'nin bu ülkelerle ticaretini sınırlandırarak ekonomik maliyet oluşturmuştur. NSS 2025, **Rusya-Ukrayna savaşının bir an evvel sonlandırılmasını, Avrupa ekonomilerinin daha fazla zarar görmemesini** hedeflemektedir.

Bu, Türkiye'nin de çıkarına uygun görünmektedir; zira savaş nedeniyle yükselen enerji fiyatları, enflasyon olarak Türkiye'ye yansımıştır. Savaşın bitmesi ve Rusya'ya yönelik yaptırımların gevşemesi, Türkiye'nin hem enerji maliyetlerini düşürecek hem de Rusya ile ticaretinin normale dönmesine imkân verecektir. Ancak belgenin öngördüğü barış senaryosu, **Ukrayna'nın toprak bütünlüğü korunmadan** (yani Rusya'nın kısmi kazanımlarını koruduğu bir anlaşma şeklinde) gerçekleşecek olursa, bu **uluslararası hukuk açısından ciddi bir soru işareti** yaratır. Türkiye, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ilkesel olarak desteklemekte, Kırım'ın ilhakını tanımamaktadır. Fakat pratikte, savaşın uzamasının kimseye yaramadığını görerek müzakere yolunu teşvik etmektedir. Eğer ABD, çıkarları gereği hızlı bir çözümü desteklerse, Türkiye'nin arabuluculuğuna daha fazla değer verebilir. Ankara, böyle bir barış sürecinde **ekonomik yeniden yapılandırma** (Ukrayna'nın yeniden inşası, vs.) konularında da rol almayı hedeflemelidir.

Ekonomik bağımlılıklar söz konusu olduğunda, **Türkiye'nin stratejik sektörlerde kendine yeterlilik** çabaları gündeme gelir. Örneğin, dijital teknoloji ve savunma elektroniğinde ABD ve Batı'ya bağımlılığı azaltmak için Türkiye, **Aselsan, Havelsan, TÜBİTAK** gibi kurumlar üzerinden yerli Ar-Ge'ye yatırım yapmaktadır. Yine **uzay ve uydu teknolojilerinde** dışa bağımlılığı kırmak için TÜRKSAT uydularını üretme, Göktürk istihbarat uyduları gibi projeler yürütüyor. Ekonomik bağımlılık sadece mal ve teknoloji ile sınırlı değil, **finansal boyutu** da var. Türkiye, 2018 ve 2021'de yaşadığı finansal türbülanslarda yabancı sermaye çıkışlarının olumsuz etkisini gördü. ABD ve Avrupa'nın parasal sıkılaştırmaları, Türkiye gibi ülkelere fon çekilmesine yol açtı. Bu nedenle, finansal riskleri yönetmek adına Türkiye, **alternatif finans kaynakları** arayışına girdi. Çin'in Kuşak-Yol kapsamında sunduğu krediler, Katar ve Körfez sermayesinin swap anlaşmaları veya doğrudan yatırımları bu kapsamda değerlendirilebilir. 2022'de Suudi Arabistan ve Katar, Türkiye'nin merkez bankasına mevduat desteği sağlayarak finansal istikrarına katkı yaptı. Bu, Türkiye'nin

Batı-dışı ortaklarla ekonomik bağları güçlendirme stratejisinin sonucuydu. ABD belgesinin “**müttefikler zengin ve yetkin olmalı ama ABD’nin de zengin ve yetkin kalması onların çıkarınadır**” şeklindeki ifadesi, müttefiklerin ekonomik yönden ABD’yi destekleyecek şekilde hareket etmesini salık veriyor. Bu biraz kapalı bir ifade olsa da, aslında **ABD’nin finansal sistemdeki hakimiyetinin (doların rezerv para statüsü gibi) sürdürülmesini müttefiklerin ortak çıkarı** olarak sunuyor. Gerçekten de NSS, **doların dünya rezerv parası olarak kalmasının sağlanmasını** Amerika’nın ekonomik güvenliği için şart görüyor.

Türkiye dahil pek çok ülke, 2008 krizinden sonra dolar bağımlılığını azaltmak için yerel para birimleriyle ticaret, alternatif ödeme sistemleri gibi arayışlara girmişse de henüz dolar hegemonyasına gerçek bir alternatif üretebilmiş değiller. Türkiye’nin Rusya, Çin ve İran ile ticarete kısmen yerel para kullanma girişimleri oldu fakat sınırlı kaldı. **SWIFT dışı ödeme sistemleri** arayışları da gündeme geldi (Rusya’ya yaptırımlar sonrası Mir kart sistemi gibi), ancak ABD baskısıyla bunlar da askıya alındı. ABD’nin finansal gücünü pekiştirme çabası devam ettikçe, Türkiye’nin de bu sisteme entegre kalması olasıdır. Stratejik otonomi arayışında, tamamen kopuk bir finansal düzen kurmak gerçekçi olmayacağı için, **Türkiye’nin yapması gereken, kendi bankacılık ve para politikası altyapısını sağlam tutmak, güçlü ekonomi politikaları ile kırılganlığı azaltmaktır**. Böylece küresel dalgalanmalardan daha az etkilenebilir.

Uluslararası hukuk ve ekonomik ilişkiler denilince, **uluslararası ticaret hukuku, yatırım koruma rejimleri ve yaptırım hukukları** devreye girer. Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü kural setine bağlı kalmaya özen gösteren bir ülkedir; ikili sorunlarını da çoğunlukla bu çerçevede çözmeye çalışıyor.

Yine Avrupa ile gümrük birliği kaynaklı anlaşmazlıklarda hukuk yollarını denemektedir. Trump yönetiminin çok taraflı ticaret hukukunu zayıflatması, Türkiye için olumsuzdu; zira büyük ekonomilerle sorun yaşadığında başvuracağı hakem mekanizmalarını işlemez hale getirmişti. 2025 ve sonrasında ABD bu tutumda ısrar ederse, Türkiye **ticari anlaşmazlıkların siyasi güç mücadelesine dönüşmesi** riskiyle karşı karşıya kalabilir. Bu yüzden Türkiye, **DTÖ reform çabalarında aktif rol alarak** bu kurumun işlerliğini savunmalıdır. Ayrıca **ikili yatırım anlaşmaları ve uluslararası tahkim mekanizmaları** da ekonomik güvenliğin parçasıdır. Türkiye, yabancı yatırımı korumak için birçok ülkeyle anlaşmalar imzalamıştır; bunlar Türkiye’ye karşı açılan davalar açısından bazen külfet getirir de uluslararası yatırım ortamının gereğidir.

ABD’nin NSS 2025 belgesinde dikkat çeken bir boyut da **“ekonomik canlılığı ulusal güvenliğin merkezine koyması”**dır. Ekonomi ile güvenlik iç içe geçmiştir; örneğin yarı iletken üretimi, nadir toprak elementlerinin tedariki, yapay zekâ teknolojileri gibi konular hem ticari hem askeri önemdedir. ABD bu alanlarda müttefikleriyle ortaklıklar kurmak istemektedir. Türkiye, **savunma sanayii ve teknoloji yatırımlarıyla** bu trende ayak uydurmaya çalışıyor. Özellikle **dijital ekonomi, yapay zekâ, siber güvenlik** alanlarında milli kapasite oluşturmaya yatırım yapıyor. Bu çabalar, stratejik otonomi yolunda elzemdir. Uluslararası hukukun henüz net kuralları koymadığı siber alan gibi mecralarda, Türkiye hem ulusal mevzuatını hem de uluslararası inisiyatifleri şekillendirmeye katkı sağlamalıdır.

Sonuç olarak, **ekonomik bağımlılıklar** konusunda Türkiye’nin hedefi, **daha dengeli ve dirençli bir ekonomik yapı kurarak stratejik özerkliğini güçlendirmek** olmalıdır. ABD’nin yeni güvenlik stratejisi, müttefiklerinden tam da bunu – kendi savunmalarına ve ekonomilerine daha fazla yatırım yapmalarını – istemektedir. Ankara’nın son yıllardaki politikaları bu çizgiyle aslında uyumludur. Ancak ekonomik bağımlılık ilişkileri bir gecede değişmez; Türkiye uzun vadeli bir planlama ve uluslararası iş birliği ile bu bağımlılıkları yönetmek durumundadır. **Türkiye’nin güvenliği**, sadece askeri harcamalara değil, **ekonomik istikrar ve bağımsızlığa da** bağlıdır. Bu nedenle, ABD ile ekonomik ilişkileri geliştirirken, Rusya, Çin, AB gibi aktörlerle olan ticari bağlarını da çeşitlendirmeye devam etmelidir. Böylece herhangi bir tek kaynağa aşırı bağımlılığın doğuracağı kırılganlıklar azaltılabilir. **Uluslararası hukuk**, Türkiye’ye bu alanda da bazı araçlar sunar: Çok taraflı ticaret kuralları, yatırım koruma anlaşmaları, enerji alanındaki uluslararası sözleşmeler (Enerji Şartı gibi) Türkiye’nin haklarını savunabileceği platformlar sağlar. Ankara, bu platformları etkin kullanarak ve gerektiğinde yeni kuralların oluşumuna katkı vererek, ekonomik çıkarlarını korumalıdır. ABD’nin stratejisinde çizilen ekonomik mücadele dönemi, Türkiye için hem risk hem fırsatlarla doludur; bunları yönetebilmek, **akılcı bir diplomasi ve ekonomik reform** iradesini gerektirmektedir.

Sonuç

2025 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, **küresel güç dengesinde ve ittifak ilişkilerinde köklü değişimleri yansıtan** bir belge olarak karşımızdadır. Belgenin genel tonu, **ABD’nin artık tek taraflı dünya liderliğinden ziyade, büyük güçler arasında denge arayışına yöneldiğini ve iç önceliklerini sağlamlaştırmaya odaklandığını** göstermektedir. Bu stratejik yenilenme, **Türkiye’nin dış politika hesaplarını da doğrudan etkilemektedir**. Zira Türkiye, coğrafi konumu, askeri kabiliyetleri ve çok yönlü ilişkileriyle bu yeni dengede önemli bir aktör olarak konumlanmaktadır.

Jeopolitik perspektiften, NSS 2025’in mesajları Türkiye’ye **artan bir stratejik otonomi alanı** sunmaktadır. Nitekim Ankara’da bu durum, **Türkiye’nin askeri gücü, diplomatik etkinliği ve ekonomik kapasitesi sayesinde bölgesel boşlukları doldurabileceği** yönünde okunmaktadır. Özellikle Orta Doğu’da ABD’nin öncelik düşürmesi, **Suriye**,

Irak, Doğu Akdeniz ve Körfez gibi alanlarda Türkiye'nin rolünü yükselten bir faktör olacaktır. Belgenin **İran'ı zayıflamış, Rusya'ya orta vadede tehdit olmaktan çıkacak bir güç** olarak resmetmesi, Türkiye'yi **bölgesel istikrarın kilit taşı** konumuna getirmektedir. Aynı şekilde, Ukrayna savaşı konusunda ABD'nin hızlı çözüm arayışı, **Türkiye'nin arabuluculuk ve diplomatik ağırlığını artıran** bir unsurdur. Avrupa'nın güvenlik özerkliğine teşvik edilmesi ise, NATO içinde **Türkiye'nin görece önemini artırırken** AB ile ilişkilerinde yeni bir sayfa açma potansiyeli taşımaktadır. Öte yandan, **bu fırsatların sorumluluklarla birlikte geldiği** unutulmamalıdır. ABD, müttefiklerinden **daha fazla savunma harcaması, daha çok risk üstlenme ve ABD çıkarlarına uyum sağlama** beklemektedir.

Türkiye, bir NATO müttefiki olarak, bu beklentileri karşılama ve kendi güvenlik çıkarlarını koruma arasındaki dengeyi rasyonel bir zeminde kurgulamalıdır. Son yıllarda gerçekleştirdiği **savunma sanayii atılımları** bu doğrultuda ciddi avantajlar sağlamıştır; zira artık Türkiye **kendi silah sistemlerini üretebilen ve ihraç edebilen** bir ülkedir. Bu durum, ABD'nin gözünde de Türkiye'yi **değerli bir ortak** kılmaktadır. ABD stratejisinde müttefiklerin yük paylaşımı vurgusu, Türk savunma sanayiinin **Washington nezdinde stratejik önemini artırmıştır**. Dolayısıyla Türkiye'nin **yerli savunma kapasitesini güçlendirme politikası**, uluslararası konjonktürle uyumlu biçimde devam etmelidir.

Uluslararası hukuk perspektifinden, NSS 2025 bazı temel ilkelere geri dönüş işaretleri sunsa da (egemenlik, iç işlerine karışmama gibi), genel olarak **küresel normatif düzenin geri planda kaldığı** bir yaklaşımı yansıtır. Türkiye **uluslararası hukuku savunan ve geliştiren bir tutum** benimsemeye devam etmelidir. Montreux Sözleşmesi'nin uygulanmasıyla Karadeniz'de elde ettiği başarı buna iyi bir örnektir – Türkiye hukuk zemininde kalarak stratejik kazanç elde etmiştir. Benzer şekilde, **BM zemininde Kıbrıs, Azerbaycan-Ermenistan sorunları, Filistin meselesi** gibi konularda uluslararası hukuka yapılan vurgu, Türkiye'nin tezlerine güç katmaktadır. Trump yönetiminin vizyonunda bu konular geri planda olsa bile, Türkiye uluslararası toplumun geri kalanıyla birlikte **bu normları gündemde tutmalıdır**.

Türk dış politikası açısından, 2025 ABD NSS belgesinin ortaya koyduğu tablo, **çok boyutlu ve dengeli bir strateji yürütmeyi her zamankinden daha önemli hale getirmektedir**. Türkiye, **kendi güvenliğini birincil öncelik olarak merkeze alarak** hareket etmelidir.

Yine belgeye göre **ABD, göç olgusunu ulusal güvenlik sorunu olarak tanımlamıştır**. Bu, Türkiye'nin uzun süredir dile getirdiği yük paylaşımı ve göçmenler konusunda da **Ankara'ya yeni denge alanları sunabilir**; zira Türkiye, milyonlarca sığınmacıyı barındıran ülke olarak bu sorunun çözümünde kilit aktördür. Ankara, bu konuyu hem ABD hem AB nezdinde etkin bir diplomasi ile kendi lehine sonuçlar alacak şekilde kullanabilir.

Ekonomik alanda, Türkiye'nin kırılganlıklarını azaltması, milli güvenliğinin bir parçasıdır. NSS 2025'te ABD, ekonomik kapasitesini güvenliğinin temeli saymaktadır. Türkiye de benzer şekilde, güçlü bir ekonomi olmadan ne savunmasını sürdürebilir ne de diplomatik bağımsızlığını koruyabilir. Bu nedenle, **enflasyonun kontrolü, finansal istikrar, üretim ve ihracatın teşviki** gibi yapısal hedefler, doğrudan güvenlik politikası ile ilişkilidir. ABD'nin ekonomik hamleleri (faiz artırımları, yaptırımlar, ticaret anlaşmaları) karşısında Türkiye kendi ekonomisini dayanıklı kılabilecek reformları hızlandırmalıdır. **Stratejik sektörlerde (enerji, savunma, teknoloji) yerleşme ve çeşitlendirme** çalışmalarını derinleştirmelidir. Bu, sadece iç politik bir tercih değil, değişen küresel düzenin gereğidir. NSS 2025, **müttefiklerin ekonomik olarak da kendi ayakları üzerinde durmalarını** salık veriyor ki Türkiye bunu gerçekleştirdikçe ABD ile ilişkileri de daha eşitlikçi bir zemine oturacaktır [whitehouse.gov](https://www.whitehouse.gov).

Son olarak, **Türk dış politikası** önümüzdeki dönemde **daha dengeli, çok yönlü ve proaktif** bir karakter sergilemek durumundadır. ABD'nin yeni güvenlik stratejisinin uygulanmasıyla dünyada **güç boşlukları ve yeni ittifak kombinasyonları** ortaya çıkacaktır. Türkiye, **NATO içindeki konumunu güçlendirmeli** ancak aynı zamanda **komşu bölgelerinde çok taraflı iş birliği ağlarını geliştirmelidir**. Bu, bir yandan Avrupa ile ilişkileri normalleştirmeyi (Doğu Akdeniz geriliminin düşürülmesi, Gümrük Birliği güncellenmesi gibi), diğer yandan Asya ve Afrika açılımlarını derinleştirmeyi içerir. **“Yeniden Asya”** inisiyatifiyle Türkiye, Asya-Pasifik'te diplomatik varlığını artırıyor; bu devam ettirilmelidir. Afrika'da son on yılda kurduğu geniş elçilik ağı ve ekonomik bağlar, çok kutuplu dünyada Türkiye'ye avantajlar sağlayacaktır.

Uluslararası hukuk ve çok taraflılık, Türkiye'nin söylem setinin merkezi olmaya devam etmeli, ancak uygulamada **reel politikayı göz ardı etmeyen pragmatik bir yaklaşım** izlenmelidir. Bu denge, Türk diplomasisinin geleneksel mahareti olan **esneklik ve girişimcilik** ile mümkündür. Nitekim Türkiye son dönemde **“girişimci ve insani dış politika”** sloganıyla bu ikili vizyonu yansıtmaya çalışmıştır: Bir tarafta girişimci (reel politik, askeri güç gerektiğinde kullanımına açık), diğer tarafta insani (hukuk, etik ve arabuluculuk değerlerini önemseyen). ABD'nin yeni stratejisi belki **“insani” yönü geri planda bırakıyor** olabilir, ama Türkiye bu yönü sahiplenmeye devam etmelidir.

Türkiye'nin güvenliği, her şeyin önünde gelen önceliği olmaya devam edecektir. 2025 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, Türkiye'ye bu güvenliği sağlama konusunda hem yeni imkanlar sunmakta hem de bazı belirsizlikler getirmektedir. **Ankara, dikkatli bir okumayla bu belgedeki ipuçlarını kendi stratejisine yansıtmalı**; güçlü yönlerini fırsata dönüştürüp rasyonel adımları atmaya devam etmelidir. Savunma sanayiinde kendi kendine yeten,

enerjide kaynaklarını çeşitlendirmiş, ekonomik olarak dirençli, diplomatik olarak sözü dinlenen bir Türkiye, bu yeni küresel denklemde “kazan-kazan” sonuçlar elde edebilecektir. Türkiye’nin çıkarı ise kendi güvenliğini ve refahını maksimum düzeyde garanti altına alırken, uluslararası barış ve istikrara katkı veren saygın bir aktör olabilmektedir.

Kaynakça

- **Beyaz Saray.** (2025, 4 Aralık). *2025 Ulusal Güvenlik Stratejisi*. Washington, DC: Beyaz Saray. Erişim: whitehouse.gov
- **Hürriyet Daily News.** (2025, 6 Aralık). *New Trump security strategy highlights Türkiye’s rising regional role, sources say*. Erişim: hurriyetaailynews.com
- **Outzen, R.** (2025, 11 Aralık). *The new US National Security Strategy: Unmistakably Trumpian*. Anadolu Ajansı (AA). Erişim: aa.com.tr
- **Brookings Institution.** (2025). *Breaking down Trump’s 2025 National Security Strategy* (Brookings uzman yorumları). Erişim: brookings.edu
- **İstikbal, D.** (2025, 27 Ağustos). *Global image of Turkish defense industry*. Daily Sabah. Erişim: dailysabah.com
- **Middle East Institute (MEI).** (2021). *CAATSA sanctions are hurting Turkey’s military readiness at a time when NATO can’t afford it*. Erişim: mei.edu
- **Atlantic Council.** (2025, 14 Temmuz). *To help bring lasting peace to Ukraine, Turkey should enhance its cooperation on Black Sea security* (Y. Gaber). Erişim: atlanticcouncil.org
- **T24 Haber.** (2025, 29 Eylül). *Türkiye 2024’te enerji ithalatına 65,6 milyar dolar ödedi, bunun yaklaşık yarısı Rusya’ya gitti* (İ. Kahveci köşe yazısından). Erişim: t24.com.tr
- **Hürriyet Daily News.** (2025). *Türkiye, Hungary deepen defense ties with ‘long-term partnership’ vision*. (Referans amaçlı Hürriyet arşivi). Erişim: hurriyetaailynews.com
- **Anadolu Ajansı.** (2025). *US moving closer to resolving F-35 issue with Türkiye: Envoy*. (Hürriyet Daily News sitesinden). Erişim: hurriyetaailynews.com
- **Reuters.** (2023). *Turkey says no change in Russian S-400s amid U.S. talks on F-35s*. Erişim: (CAATSA ile ilgili) reuters.com
- **Al Jazeera.** (2025, 8 Aralık). *EU slams ‘critical’ US security strategy, notes changed relationship*. Erişim: aa.com.tr
- **Newsweek.** (2025, Aralık). *Russia welcomes Donald Trump’s National Security Strategy*. Erişim: aa.com.tr
- **Resmî Gazete.** (1936). *Montreux Boğazlar Sözleşmesi*. (Karadeniz’de savaş gemileri geçiş rejimini düzenler). En son uygulanma örneği için: atlanticcouncil.org (Atlantik Konseyi raporu).
- **Birleşmiş Milletler Şartı.** (1945). Özellikle Md. 2(4) (kuvvet kullanma yasağı) ve Md.51 (meşru müdafaa hakkı). Türkiye’nin Suriye operasyonları bağlamında atıf yapılan uluslararası hukuk normları.

Prof. Dr. Murat KOÇ / Çağ Üniversitesi Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi